

ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК

20
ДИНАРА
1952

Горизонт XX — Број 355
Субота, 18 октобар 1958

ИЗЛАЗИ СУБОТОМ

**ФЛАШ
ГОРДОН**

ОХ! ДОШАО
НАМ ЈЕ
ПОСЛЕДЊИ
ЧАС!

ВУЦИТЕ
КОНОПЦЕ...
МОЖДА ЋЕ
ПОПУСТИ-
ТИ...

НЕ ВРЕДИ
ФЛАШЕ! САМО
БИ НАС КАКВО
ЧУДО МОГЛО
СПАСТИ!
ХЕЈ!

ХЕЈ!
ПА ТО
ЈЕ
БИЛ!

ШТА ЛИ ЈЕ
СМИСЛИО? ЗА
ШТО МАШЕ
ОНИМ КЕСАМА
ПРЕМА МЕ-
ТЕОРИТУ?

ТРЕНУТКУ
КАД СЕ
МЕТЕ-
ОРИТ ПРИ-
БЛИЖИО
ВЕЗА-
НИМ НЕ-
СРЕКНИ-
ЦИМА
ЈЕ ДА Н
КРИЛАТИ
КОЊ
СПУ-
СТИО
СЕ ИЗ
ОБЛА-
КА...

ОВЕ
ТРИ КЕСЕ
НОВЦА
ТРЕБА ДА
ПРЕТСТАВ-
ЉАЈУ...

...ВЕКУ ПРИВ-
ЛАЧУ СНАГУ
ОД РАСТУРЕ-
НИХ НОВЧИКА
НА ЗЕМЉИ...
НАДАМ СЕ
БАР!

ШТА ОН
ТО РАДИ,
ФЛАШЕ!

ВЕРОВАТНО ПОКУША-
ВА ДА ОДМАМИ
ПЛАМЕНУ ЛОПТУ!
ДЕЧАК ЈЕ
ДОМИШЉАТ!

МАГНЕТСКИ
МЕТЕОРИТ
ПРИВУЧЕН
НОВЦЕМ
РАЗБАЦА-
НИМ ПО
ТРГУ,
САМО
ШТО
НИЗЕ
ЗМРВИО
ФЛАША
И
ЊЕГОВЕ
ДРУГО-
ВЕ...

ГЛЕДАЈТЕ! ТО ЈЕ
БИЛ! ПОКУШАВА
ДА КЕСАМА
С НОВЦЕМ ПРИ-
ВУЧЕ ОВО
ЧУДО!

СЛАДНО,
БИЛЕ!
САМО НА-
СТАВИ...

НА СВЕГА НЕКОЛИКО КО-
РАКА ИСПРЕД ЗАРОБЉЕ-
НИКА, ЛОПТА ЈЕ СТАЛА,
ОТКОЧИЛА ОД ЗЕМЉЕ, А
ОНДА КРЕНУЛА
ПРЕМА КРИ-
ЛАТОМ КОЊУ!

УРА!
УСПЕО ЈЕ!
УСПЕО!

ОКРЕНУЛА СЕ
ПРЕМА БИЛУ
И ЊЕГОВИМ
КЕСАМА!

НАДАМ СЕ ДА
ДЕЧАКА НЕ ЋЕ
ПРИВУКИ ТА
ОГРОМНА МАГНЕТ-
СКА СНАГА!

УРА! ЛОПТА
СЕ ОДЛЕПИ-
ЛА ОД
ЗЕМЉЕ!

БИЛОВ КОЊ ЛЕ-
ТИ СВЕ ДАЉЕ ОД
ГРАДА... А ЛОП-
ТА ЗА ЊИМ!

У ТОМ ТРЕ-
НУТКУ...

ФЛАШЕ! ГОСПО-
ДИНЕ ЦОНЕ! ЖИ-
ВИ СТЕ! САД ЋУ
ВАС ОСЛОБО-
ДИТИ!

АРМОНЕ! ТИ СИ СИ-
ЛАН ДЕЧАК! МОРАМО
НЕШТО УЧИНИ-
ТИ ДА СЕ
ЛОПТА НЕ
ВРАТИ!

У овом броју:

- ПУТОВАЊЕ ОКО СВЕТА
ТОМЕ СКАЛИЦЕ
- ЗЛАТО У ПЛАНИНИ
- ВРЕДНОСТ РАДА ДО-
МАВИЦЕ
- И МНОГЕ ДРУГЕ ЗА-
НИМЉИВОСТИ
- СТРИПОВИ:

Биш челик, Паја, Мика,
Флаш Гордон, Бим и Бум,
Светлост и шуми, Попај и
Вучко

Временски готово тачно — једна година раздваја два крупна датума не само у историји науке и технике, него и у историји човечанства уопште. Четвртог октобра 1957 први вештачки Земљин сателит, дело совјетских научника, почео је да се окреће око наше планете; једанаестог октобра 1958 амерички научници изабацили су ракету у правцу Месеца. Тиме је, први пут, једна човечка творевина прекорачила праз вавроне и ушла у њене непознате, огромне дубине. Ракета није стигла на циљ, али то не умањује значај овог великог подухвата. Успех совјетских и америчких научника претставља грандиозан успех за све људе. Он говори о томе да није далеко дан кад ће се и сам човек винути у ваврону и остварити тиме свој вековни сан показавши величину и снагу свога ума.

Зашто толико тежња ка простору?

Доносимо извод из једног реферата познатог америчког научника доктора Кејса Килијана, у коме он помиње и лет на друге планете. У првом делу реферата професор Килијан говори о могућностима лета на Месец. Али, ето нису прошла ни два месеца како је добар део тих замисли остављен; ракета која је упућена на Месец прешла је око једну трећину путања од Земље до Месеца. То је још један видан знак како наука брзо напредује и како се понекад без претеривања може рећи да салаштост готово за 24 часа постаје прошлост.

Простор који се налази преко прага на који су већ стигли вештачки сателити само је релативно празан. Уствари, он је богат енергијом и зрачењима; ту на све стране журе свакојаке честице. Земља се пробива кроз активну средину која личи на неку електризовану плазму под утицајем Сунца.

Да поменемо само неке користи од лета у непознате просторе. Сателит који жури својом путањом може да врши испитивања средине коју надише. Друго, на тај начин могућно је посматрање Земље и небеских тела под углом који нам је досада био недоступан. Најзад, зајуривши поглед у ваврону, прикупљамо више података о ономе што нас је

Од памтивека занимало и привлачило а било нам скривено Земљиним атмосфером.

Извесна питања која се одnose на космичке зраке не могу да буду решена пре него што се честице разбију о Земљину атмосферу. Затим, наука ће сазнати како се понаша организам живих бића и како функционише његова свест ван домаћаја Земљине теже али тек пошто се испита држање извесног броја животиња у сателиту одбаченом на велику висину.

Сателити, који проучавају Земљу, пружају нам драгоцене податке из области метеорологије. Постојеће метеоролошке станице врше „надзор“ над, отприлике, свега 10% атмосфере. Два или три вештачка сателита могла би да „израђују“ по неколико комплетних метеоролошких карата на дан, дајући нам преглед облачности и предвиђајући буре и урагане много тачније него досад.

Најзад, ту су и сателити чија ће се активност развијати у далеким областима вавроне. Снабдени обичним телескопима и нарочитим инструментима за бележење радиоактивних, ултраљубичастих и других зракова, они ће нам

откривати појаве које су до данас биле потпуно недокућиве.

Постанак и развитак Земље

Ракете за Месец носеће и друге инструменте. Помоћу њих покушаћемо да сазнамо нешто о Месечевој прошлости: да ли је настао стапањем два небеска тела? Да ли у њему постоји течно јадро као што је случај са Земљом? Какве је природе његова површина? Одговор на ова и друга питања осветлиће нам, такође, постанак и развитак Земље и читавог сунчаног система.

Сви сматрају да на Месецу нема живота, али не заборавимо да то још нико није доказао. Извесни научници мисле да на површини Месеца постоје ситне честице, које имају извесна својства живе материје, нешто слично клицама и спорима. Ако желимо да ову претпоставку поверимо, биће потребна крајња обазривост, јер можемо, долазећи са Земље, не извршимо биолошко ожуђење Месечево површине.

Марс и Венера су најближи Земљини суседи. Први нам је већ дао доста података о себи и ми не гајимо илузије да на њему има живота. Међутим, слетање на Марс и Венеру биће у извесном смислу лакше него ли на Месец, зато што обе планете имају атмосферу која ће да ублажи падање ракете на последњем делу њеног пута.

Испитивање ће још дуго трајати

Није могућно у овако скраћеном изводу навести ни половину разних узрока које је доктор Килијан изнео као разлог због кога човек тежи да продере у ваврону. На крају се задржао ипак на једном, који ћемо овде поменути — а то је војно-стратешки.

Сателити су тако начињени да могу лако и тачно установити поједине објекте на Земљи. Због врло високе путање и правца који се даје по жељи, они надише сваку Земљину површину и, уз помоћ јавних телескопа имају увид шта се на њој догађа. Много се говорило о узлози вавроне као попришта будућих војних операција, — каже амерички професор. — Говорило се о сателитима-бомбардерима, о војним базама на Месецу и о другим сличним могућностима. Оваква предвиђања изгледају ми чудна и смешна. Каже се да би сателит могао да игра улогу бомбардера. Али како? Предмет бачен са сателита, не може да падне на земљу. Да се бомба „баца“ са сателита мора се послати у жељеном правцу само помоћу ракете као што се баца и међупланетарни пројектил... Али, није искључено да оно што је данас немогућно, касније, кад наука допре још даље, постаје остварљиво.

Испитивање Месечеве површине са великог остојања, као и других ближих планета, можда ће трајати још неколико десетина година. Али, долази нам усусрет дан кад ће човек заиста отићи тамо да види шта се у његовом суседству догађа — завршава професор Килијан. — Можда ћемо дочекати крај столећа а да се не обогатимо овим искуством. А можда ће се то догодити већ у савршеној будућности.

Једанаестог октобра 1958 у 3,42 часа по локалном времену, са једне од рампи у Кејп Канавералу с тугуљавом је почела да се диже ракета. Мада је био мрак, јер је Месец требало да се појави тек у 9,24 часова, цела околина била је осветљена пламеном из репа ракете. Светлост се видела око два и по минута, а онда се угасила. После извесног времена видео се још један блесак, оштрило у тренутку кад је дошло до паљења другог степена ракете, па се помрчина коначно склопила.

Већ после неколико минута могао се констатовати успех у односу на први сличан покушај. Наиме, 17 августа ове године упућена је прва ракета на Месец, али она је експлодирала после 77 секунди лета. Тих првих неколико минута уствари су и најкритичнији, јер тада ракета треба да савлађује снажну Земљину тежу и да продире кроз густе слојеве доњег дела атмосфере.

Према званичном саопштењу, ракета се састојала из четири дела:

- 1) за прву фазу узлетања послужило је балистички пројектил средњег домета „Тор“.
- 2) Друга фаза је нешто измењени тип ракете „Вангард“.
- 3) За трећу фазу употребљена је усавршена и досад још неиспробана ракета „Вангард“.
- 4) Четврту фазу претставља заштитна капа, која после одбацивања прве фазе отпада и ослобађа сам сателит.

Пети део ракете претставља око 30 килограма тешка завршна фаза која би имала да се два и по дана по узлетању са Земље запали и сателиту да потребну брзину и упути га на кружење око Месеца. Ова фаза требало је да у близини Месеца смањи брзину лета и тиме спречи да сателит не падне на Месец.

Сам сателит „Пионир“ тежак је око 12 килограма, опремљен је телевизијском камером и другим разним уређајима помоћу којих би слао на Земљу податке о Месецу.

Укупна тежина ракете: 52.500 килограма.
Висина: 26,4 метара.

Ракета није изашла из Земљиног поља гравитације

После пада ракете „Пионир“ издато је саопштење о њеном кретању чиме се исправљају раније дати подаци:

Ракета је достигла максималну висину од 126.600 километара.

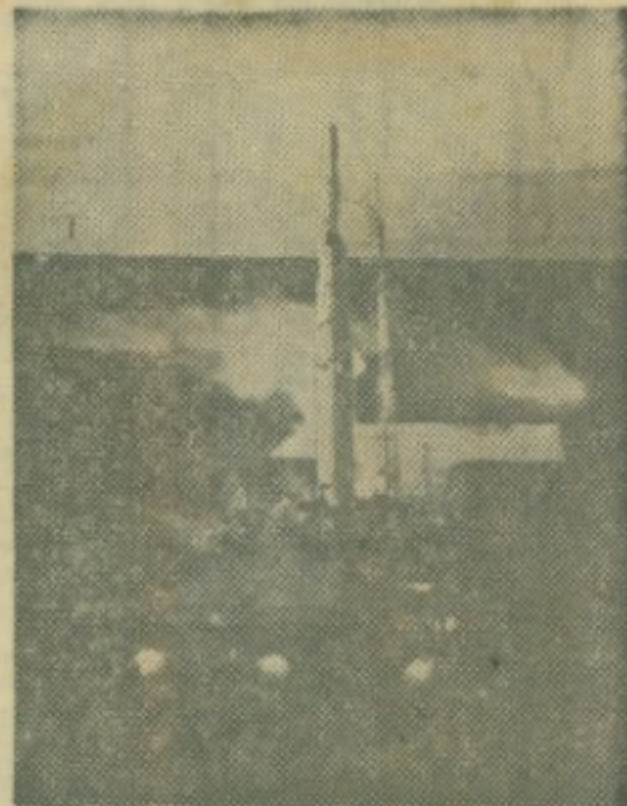
Пловила је простором готово пуна два дана.

У понедељак, ујутру рано, услед губитка брзине ракете је прво стала, а затим поново ушла у атмосферу Земље, вероватно брзином од 10 километара у секунди. Услед те брзине повећало се и треће и она је сагорела па пала изнад Јужног Пацифика.

Ракета упућена у орбиту Месеца није изишла из Земљиног поља гравитације нити је то било потребно да би стигла до Месеца.

Поред овог саопштења је да ће се почетком новембра поново покушати са изабацивањем новог вештачког Месечевог сателита.

Постоје основе за наду да ће он продрети преко 350.000 километара у простор.

Ракета „Тор Е1Б1“ на постољу кратко време пре упућивања на Месец.

У СССР ће ускоро бити избачен Месечев сателит

Витали Бронштајн, совјетски научник, у разговору са сарадником норвешког листа „Фрихетен“ изјавио је следеће:

— Совјетски Савез ће ускоро изабацити један Месечев сателит, димензија сличних „Спут-

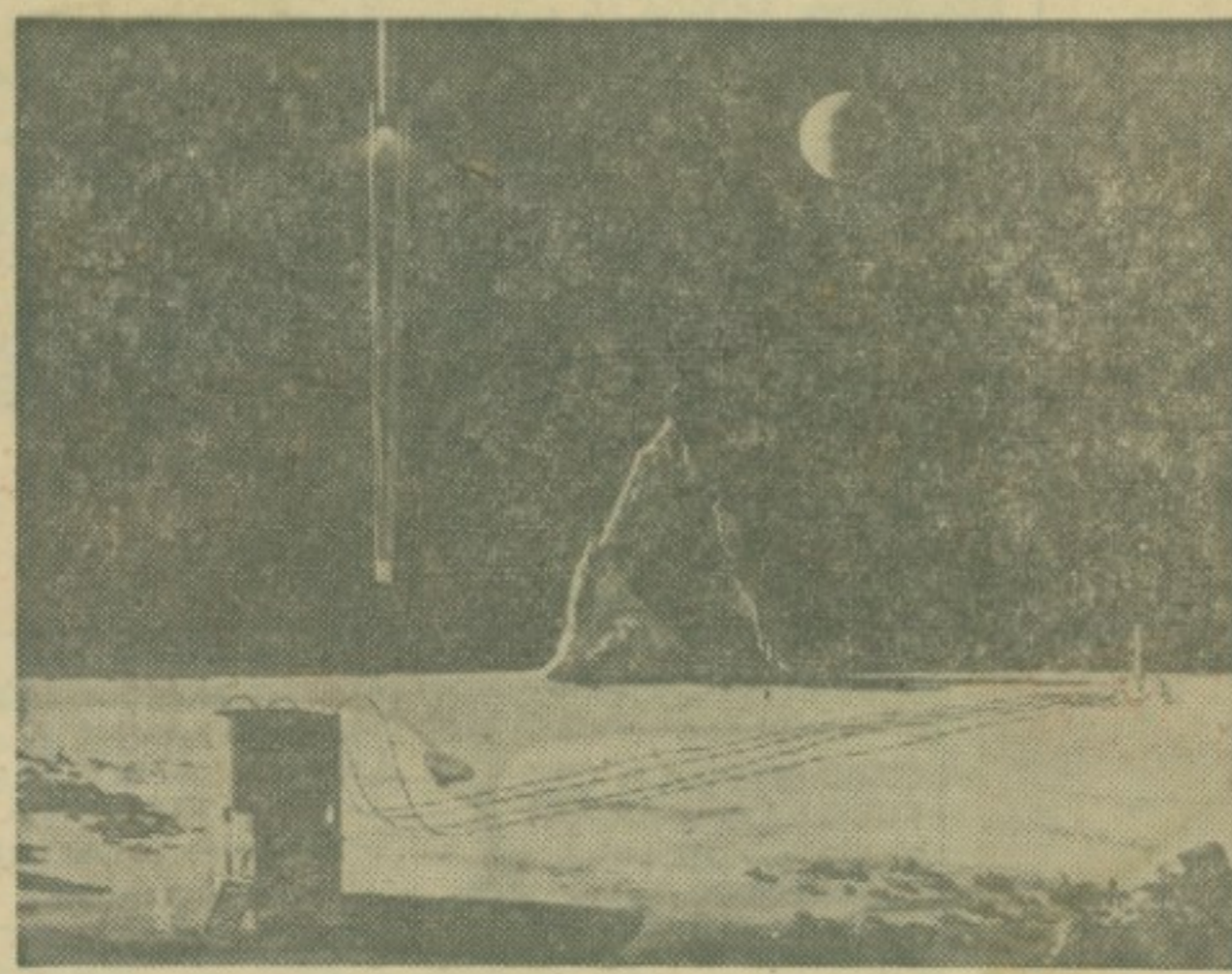
нику 2“, који је тежио 500 килограма. Сада се улажу напори да се постигне максимална тачност у почетној брзини ракете приликом њеног избацивања. Та брзина треба да износи 11,1 километара у секунди.

Познати амерички астронаутички стручњак Крафт Ерике недавно је изјавио да ће атомска енергија омогућити да се већ 1970 године први људи спусте на Месец.

Ерике је изнео планове за једну ракету на хемиско-нуклеарни погон која би била висока 60 метара, а тешка 90 тона. Она би могла да спусти на Месец 9.900 килограма корисног терета, или да пошаље сателит тежак 13.500 килограма који би кружио око Марса. С теретом од 6.750 килограма, ракета би могла да пренесе једну експедицију до Месеца и да је оданде врати до граница Земљине атмосфере, одакле би се нарочитом летилицом људи вратили на Земљу.

Први степен Ерикове ракете претставља уствари једрилицу с делта-крилима пречника 27 метара, коју покреће обичан ракетни мотор на бензин

1970 године људи ће се спустити на Месец?

Ево како би се вавронски брод на нуклеарни погон спустио на Месец. Искористићући слаб потисак да би парализао Месечеву гравитацију, цела ова чудна вавронска летилица спушта се док гондола не додирне тло. Тада се спушта и сам део са атмосферским мотором, али тако да удаљеност од људи остане најмање 300 метара. Посада се служи предајницима на микроталасе да би дошла у везу са Земљом.

и течни кисеоник с потиском од 1.215.000 килограма. Овај део вратио би се на Земљу пошто би избацио у ваврону други степен ракете у коме се налази посада.

Други степен ракете има атомски мотор у који се уводи течни водоник, чији атоми у облику млаза излазе напоље и по принципу ракетног погона покрећу целу ракету.

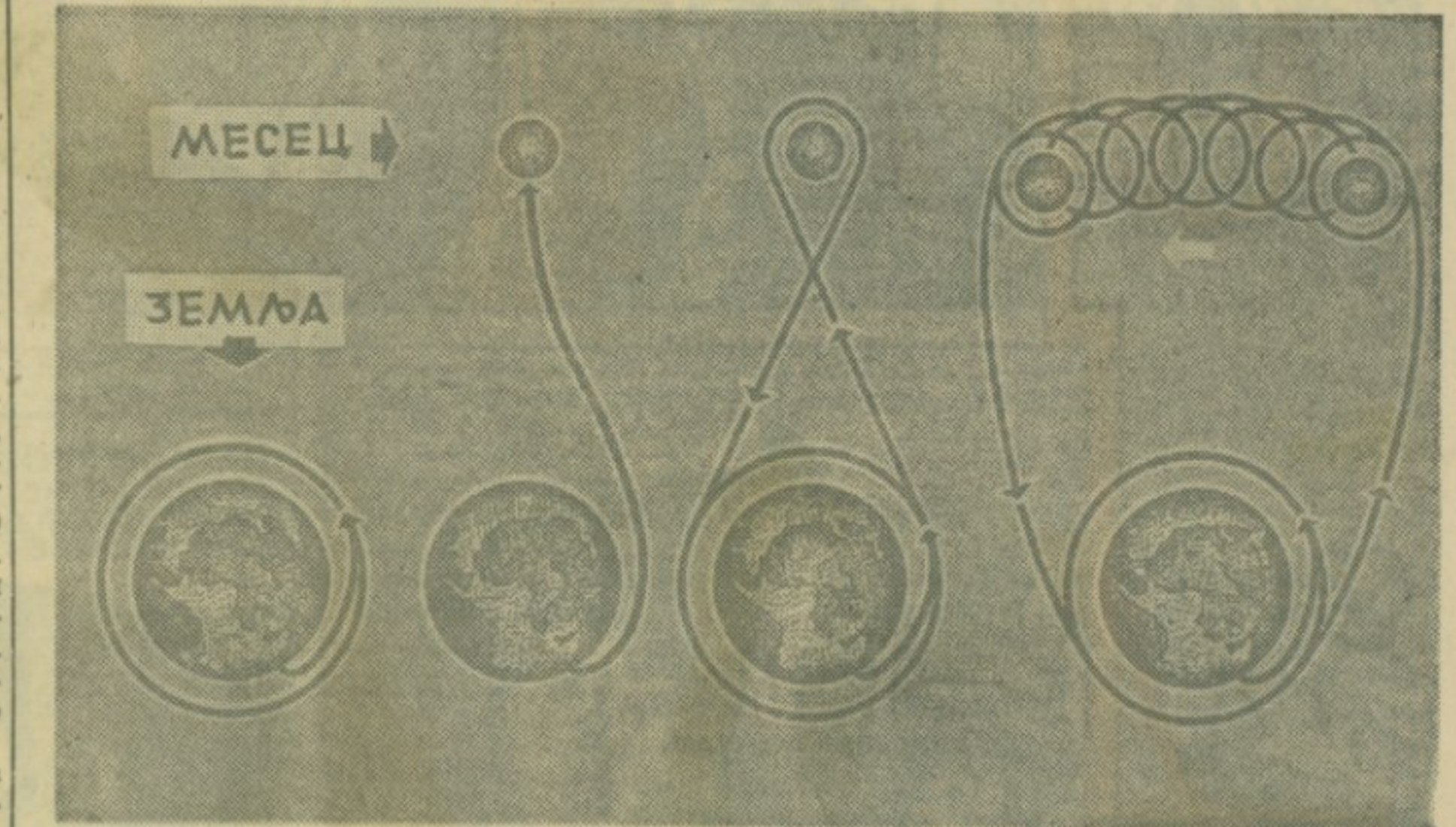
Да би се посада заштитила од зрачења, атомски мотор не почиње да ради пре него што се гондола с људима постави у положај који је удаљен око 300 метара од мотора. (Види слику).

Ерике предвиђа да ће освајање свемира тећи на следећи начин: већ су избачени мали сателити помоћу ракете на хемиски погон; затим ће доћи сателити који ће имати посаду од три до пет чланова; и, најзад, ракете које ће редовно саобраћати између орбита сателита и Земље.

научника, Ерике не верује да ће се икад градити мамутске вавронске станице у којима би живели многи научници, јер је неколико људи у стању да посвршава све послове који ће бити задатак вавронских станица. Он предвиђа да ће се до 1960 године прва ракета успешно спустити на Месец. Око 1966, помоћу инструментата, добиће се сви потребни подаци који ће омогућити да се у периоду између 1967 и 1970 на Месец спусте и први људи. Тада ће се установити да ли ће бити корисно да се на Месецу изгради стална станица.

Даља предвиђања овог итакнутог научника говоре о томе да ће се 1959-62 изабацити вештачке комете чији ће задатак бити да испитају услове за даље освајање нашег планетарног система; 1975 спуштање на Марс, а већ 1980 покушаји да се допре до планета које се налазе у спољном прстену нашег планетарног система.

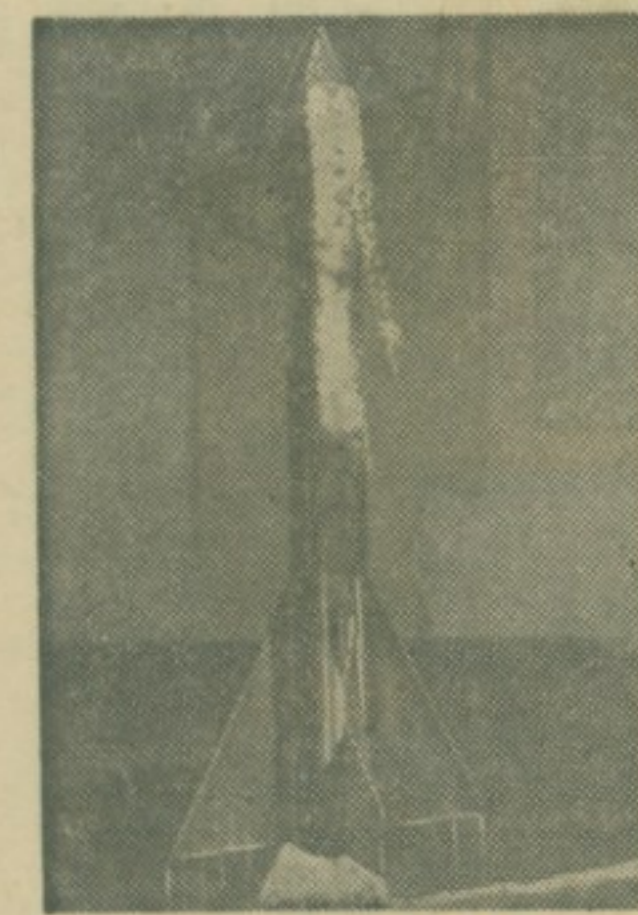
Супротно мишљењу других

Овај шематски цртеж показује различите могућности избацивања ракете са Земље на Месец. Савршено лево налази се један сателит на свом кружењу око Земље. Крај њега је прет-

стављено директно „испаљивање“ на Месец. Цртеж трећи по реду, приказује један једини објект, савршено десно претставља је путања ракете која би више пута обилазала око Месеца и вратила се на Земљу.

би се снимити и она страна Месеца која се са Земље никад не види. Савршено десно претстављена је путања ракете која би више пута обилазала око Месеца и вратила се на Земљу.

Научници верују да ће примена контролисане атомске енергије за свемирске летове омогућити људима да узлећу директно са Земљине површине у правцу Месеца и блиских планета. На слици видимо један такав пројект ракете. Доњи део је планер на ракетни погон, док се вишег налази у потпуно одвојеној кабини која у случају неочекиване може да се откачи. Ракета треба да буде висока 60 метара и тешка 310.000 килограма.

СЛОН на Матерхорну!

Разуме се да никад нико није видео слона на врху Матерхорна. Али, човек се мора изненадити кад чује на којим се све висинама — што, наравно, зависи од географске ширине,

— могу срести поједине животиње:

тибетански јак	ма	6.000 мет.
афрички слон	"	4.000 "
тигар и медвед	"	3.000 "
ној и индис. слон	"	2.000 "
лав	"	1.500 "
кенгур	"	450 "

Полупроводници у медицини

Појачивачи са полупроводничком успешно се примењују код минијатурних апарата за глуве и наглуве. Ти апарати нису већи од мишуша, а тешки су свега неколико грама, тако да се лако могу сакрити испод косе или се уградити у дршку наочара. Покретачку е.

нергију апарат добија од минијатурне батерије велике као дугме. Слушни апарат има електромагнетни микрофон, појачивач са четири полупроводника и телефон — и појачава звук од 58 до 69 децибела. Међутим, рески звуци не вребају у ухо, јер постоји и један мали уређај који их стишава.

Циновски маслачак

У башти једне домаћице у граду Дејтону, у Америци,

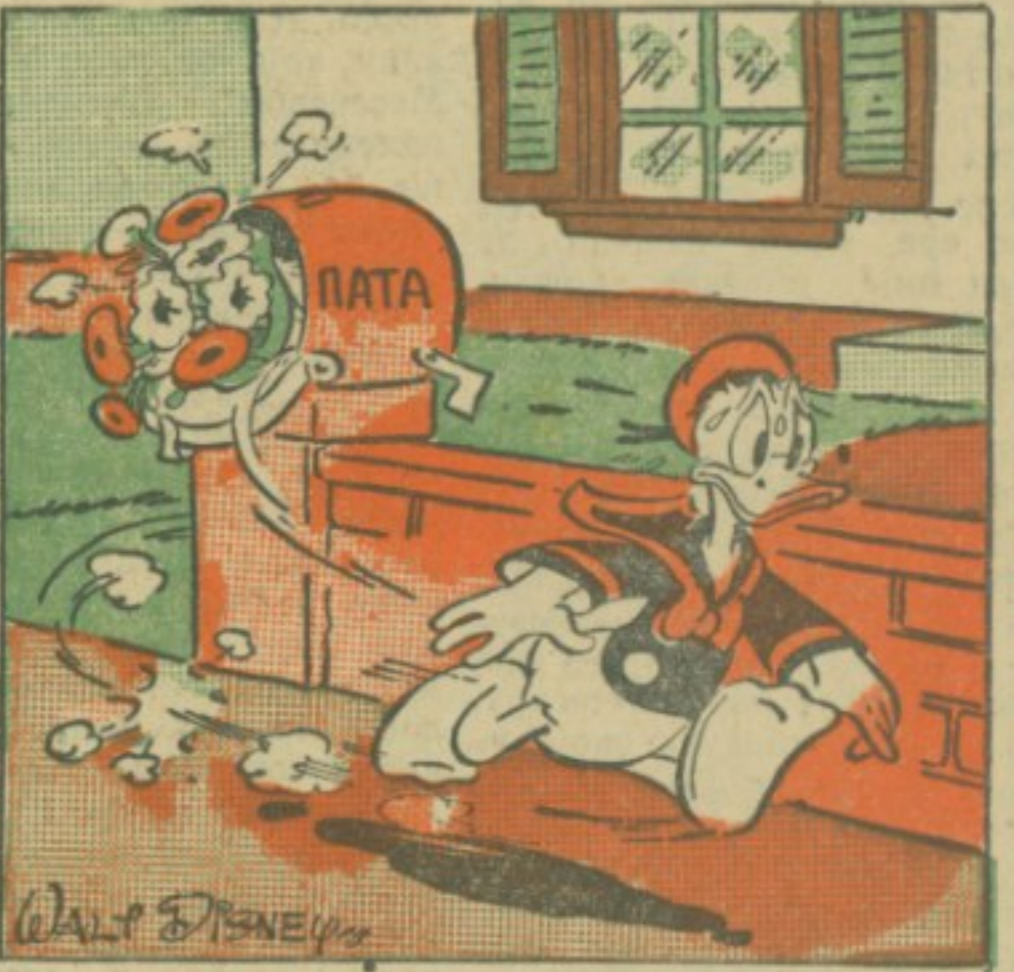
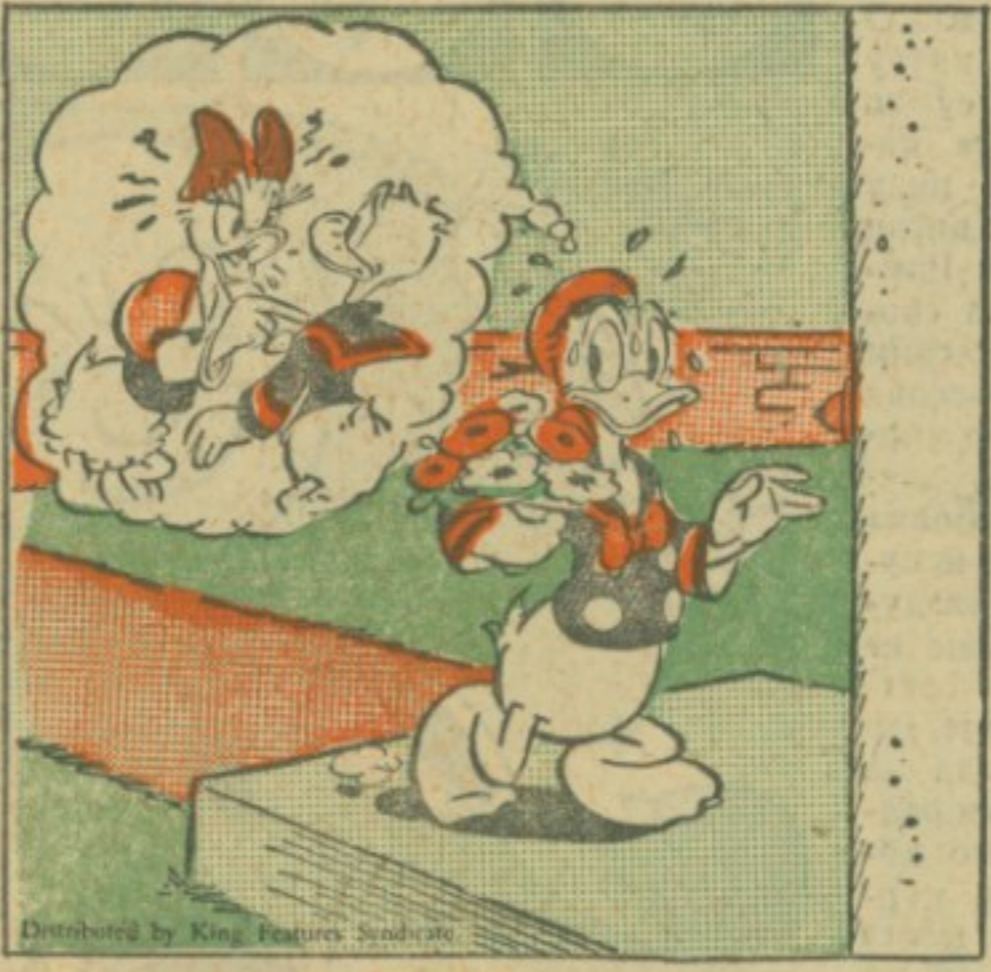
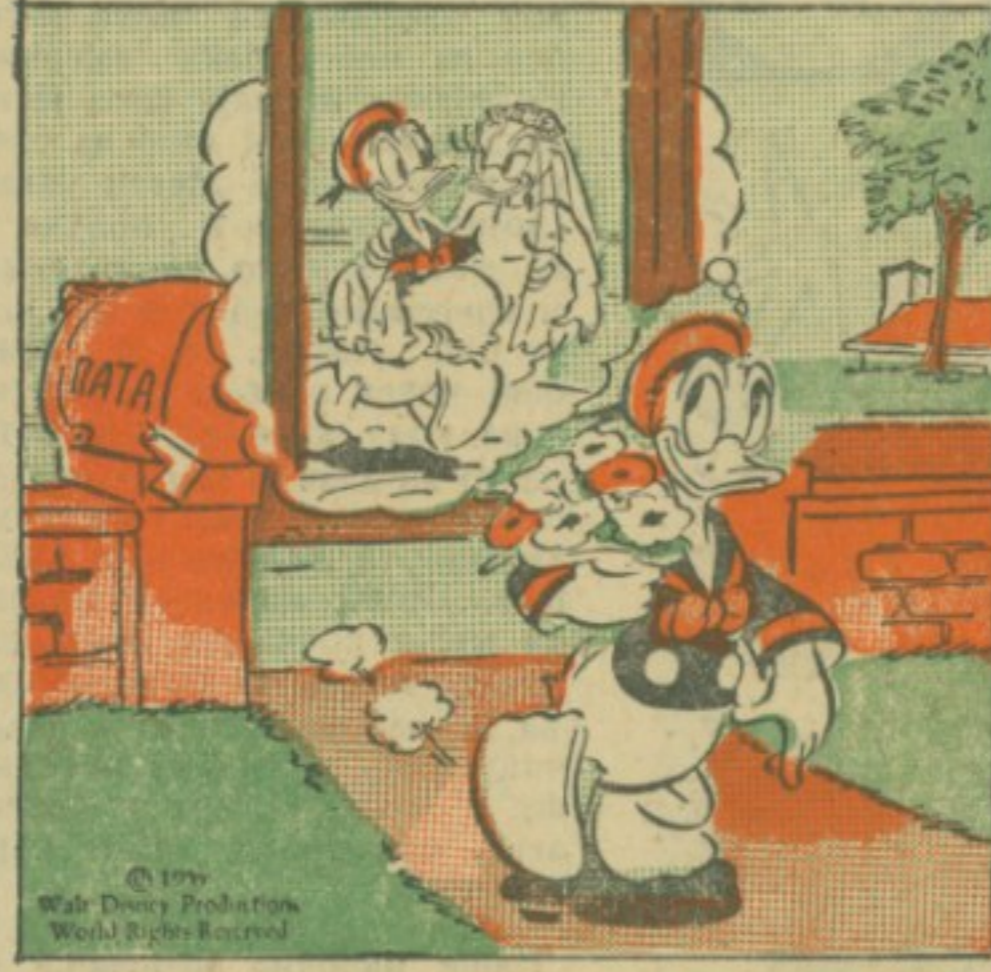
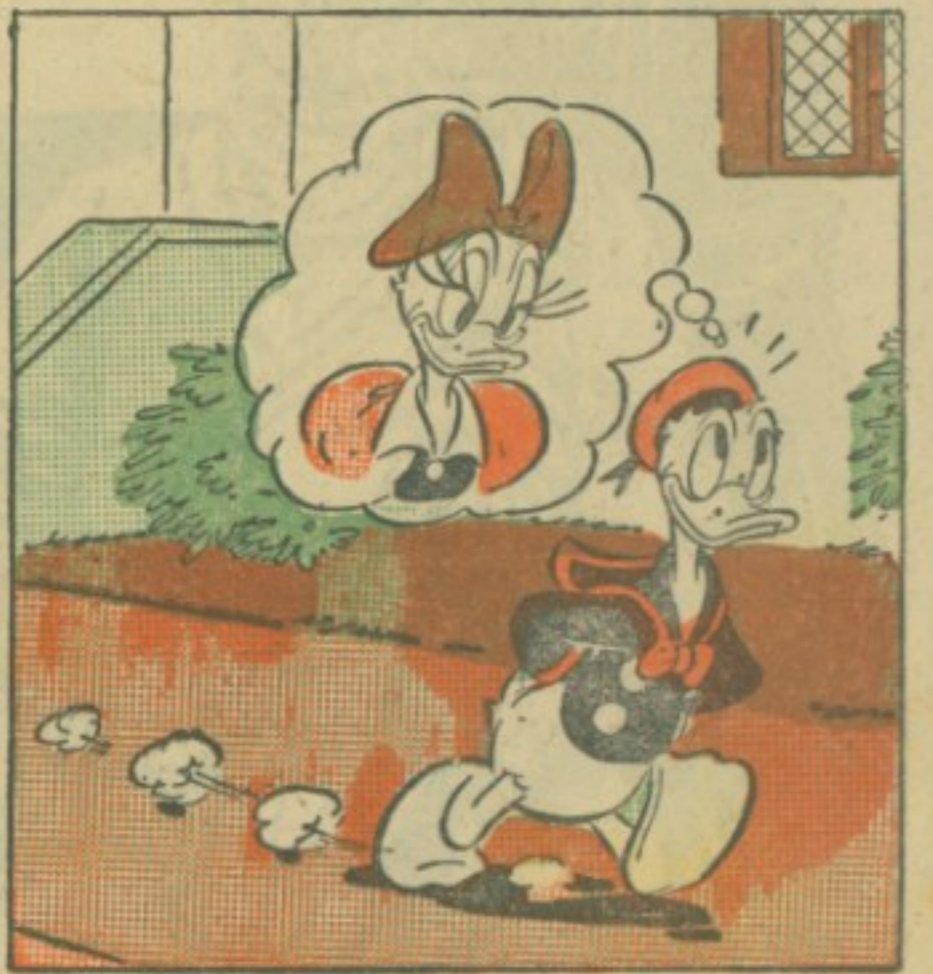
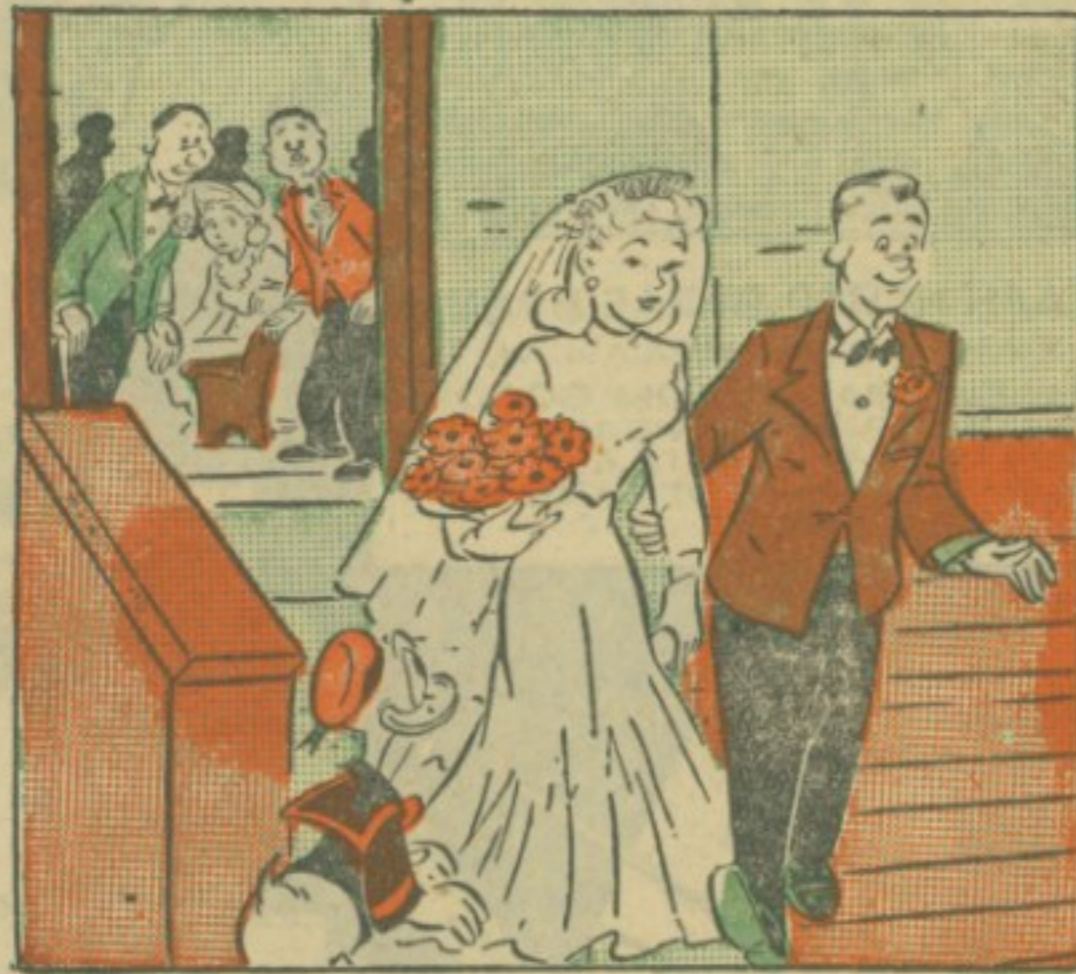
прошле године израстао је маслачак чији је пречник био 87 центиметара.

Украјко

★ У кори великог мозга налази се око 10—15 милиона нервних ћелија. Између њих може се успоставити до 10¹⁰⁰⁰⁰ различитих веза — цифра коју је немогуће замислити. Према прорачуну америчких стручњака, електронска машина за рачунање са електроно-светлосним цевима и лампама која

би била способна да даје исто толико спојева, заузела би својом величином читаву америчку савезну државу Њујорк, а ва њен рад била би потребна енергија свих хидроцентрала које се налазе на Нијагари. Међу њих примена полупровод

ника знатно смањује „захтев“ електронске машине, како у погледу простора тако и у погледу употрешка покретачке енергије.

● Из гљивце стрептомицес, која се налази у афричком песку, произведен је један нови антибиотик који коди развитак и активност ћелија оболелих од leukemije. Име овог антибиотика преведено на наш језик гласило би, отприлике, овако: „пустиниомицин“. Овај антибиотик пронашли су мађарски професори који раде на универзитету у Дебрецину.

● Природна радиоактивност утиче на становнике у радиоактивним пределима, па услед тога настају разноврсне промене код људи. Ово питање заинтересовало је стручњаке

Светске организације за здравље. Због тога ће спровести и једну анкету у радиоактивним пределима као што је област Керала у Индији.

● Нов филтер за цигарете поднели су Француској академији као свој проналазак, доктори Париф и Зиви. Они тврде да ће тај филтер моћи да задржи све штетне састојке који долазе од непрекидног сагоревања цигарпапира и дувана.

● Мангале наложене дрвеним угљем употребљавају се у многим јапанским домовима. Због тога су собе прилично хладне. У ранија доба и у нашим крајевима увелико су загреване просторије на овај начин, али се у њих стављао жар престао од дрвета сагорелог на огњишту.

ПОЧАСТ НАЈСТАРИЈЕМ

Како се верује најстарији човек на свету је грађанин Колумбије Ксавијер Перейра. Тврди да је рођен пре 167 година, али се добро осећа као „да има тек 150 година“. Недавно је доживео велику почит: марке, које је издала званична пошта у Колумбији, носиле су његов лик,

Берза играчака

Дец се брзо засите играчака које имају и желе да добију нове. А мали је број родитеља који су у стању да задовоље све прохтеве своје деце, поготову што се они

Две девојке из Париза дошле су на оригиналну замисао како да нађу лека овоме — и да задовоље децу жељу и да то ипак родитеље не преоптерети. Оне су основале берзу играчака на којој деца између две и петнаест година могу да замењују своје играчке и књиге.

Свако дете може ту за стално или само за неко време да замени своје играчке. Ако је

у питању само привремена замена онда се у специјалну картотеку уносе подаци о детету — како чува играчке које позајмљује, и да ли је уредно. Ономе ко не чува не дозвољава се више позајмица. После сваке замене играчке и књиге се дезинфикују.

Берза играчака сарађује са школама, забавишницама и дечјим болницама. Деца су одушевљена њеним радом — па према томе она оправдава своју сврху и своје постојање.

ГРАД ПОД МОРЕМ

Крај пелопонеске обале, недалеко од Патраса, подводни риболовци су ове јесени открили рушевине једног потопаљеног античког града. Истраживања досад извршена довела су до открића многих дорских стубова, кипова и крамике. Претпоставља се да су то рушевине града Феа који је после једног земљотреса потонуо у VI столећу пре наше ере.

БЕЛИ ПИТОН

Швајцарац Питер Ринер, који се бави ловом на дивље животиње, ухватио је приликом једног лова змију — питона, дугу два метра, и то беле боје. Сматра се да је ово једини овакав примерак досад ухваћен. Срећни ловац одмах је добио понуду да змију прода за 10.000 енглеских фунти, али он се још на то није одлучио. Змија се сада налази у излогу Швајцарске ваздухопловне компаније у Лондону.

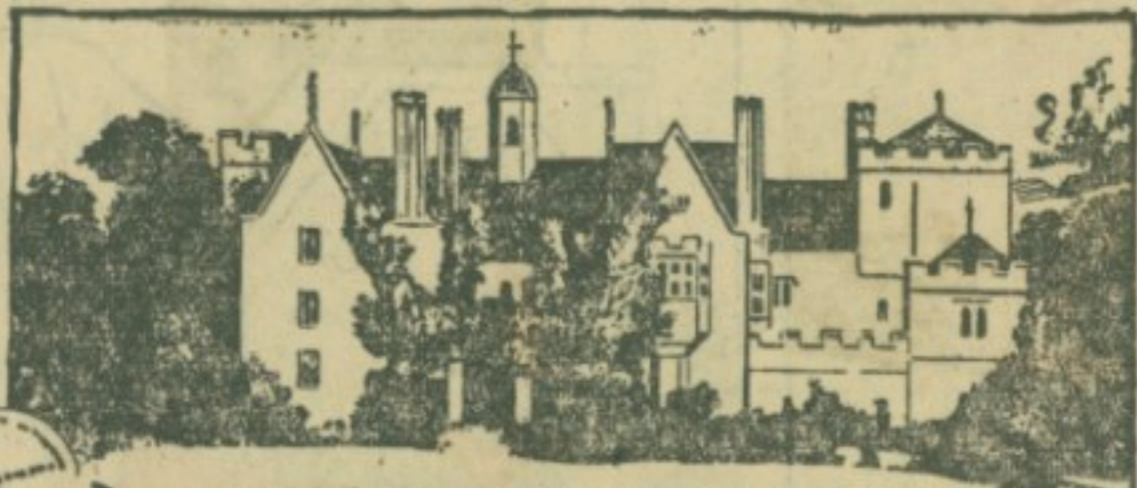
стадно и сукцесивно повећавају. За набавку нових играчака потребно је доста новца, док онај већ уложен у играчке лежи мртв.

Ripley's

ВЕРОВАЛИ ИЛИ НЕ!

НАЈСТАРИЈА НЕПРЕКИДНО
НАСЕЉЕНА КУКА У ЕНГЛЕСКОЈ
ЊУ ХОЛ, У БЛИЗИНИ БИРМИНГЕ-
МА, САГРАЂЕН ЈЕ 1200 ГОДИНЕ
И ОТАДА НИКАД НИЈЕ БИО
БЕЗ СТАНАРА

КРАВУ
СА
САВРШЕНИМ
7
НА ЧЕЛУ
ИМА
ХЕНРИ БОКС
ИЗ ЛИНБУДА
(САД)

ТИКВУ
ТЕШКУ 32 КИЛО-
ГРАМА ОДГАЗИО ЈЕ
ЕРА КАУФМАН
ИЗ БЕРНВИЛА, У АМЕРИЦИ

МОКХАМ И РАГХУНАТ СИНГ
- ОТАЦ И СИН -
ВЛАДАЛИ СУ ИНДИСКОМ
ПОКРАЈИНОМ ЦАРГАВАН
ПУНИХ 147 ГОДИНА
(1703 - 1850)

ЈЕДАН ИЗВОР ВРЕЛЕ ВОДЕ
У АКВИЗУ, У ИТАЛИЈИ,
СНАБДЕВА ТОПЛОМ ВОДОМ
ЗА ЦЕНТРАЛНО ГРЕЈАЊЕ ЈЕ
ДАН ВЕЛИКИ ХОТЕЛ, ЗГРА-
ДУ ОПШТИНСКЕ УПРАВЕ И
СВЕ ШКОЛЕ

ОФИЦИРСКИ ЧИН МАЈОРА ЗА-
БЕО ЈЕ ОЛИВЕР
КРОМВЕЛ
ЊЕГОВИ МАЈОРИ
БАВИЛИ СУ СЕ
ИСКЛУЧИВО
АДМИНИСТРА-
ТИВНИМ ПОСЛО-
ВИМА

ХОЛАНДСКИ СЛИКАР
ПОРТРЕТИСТА

КОРНЕЛИЈУС КЕТЕЛ
(1548 - 1616)

ОБОЛЕО ЈЕ ОД АРТРИТИСА
И НИЈЕ МОГАО ДА СЛИКА
РУКАМА. ПУНИХ 16 ГОДИНА
ОН ЈЕ СВОЈЕ ПОРТРЕТЕ
СЛИКАО-НОГАМА

У најстарија време-
на и прост свет је
у свим небеским
телима, па и Ме-
сецу, видео чисто
божанске ватре,
које вечно блистају несмањеним
сјајем. Ништа се, наравно,
није знало о њиховој правој
природи, као ни о даљини од
Земље. Другачије мишљење
претстављало би хуљење на
богове и опасност за друштвени
поредак.

На то се није освртао Анаксагора,
грчки филозоф из Клавомене,
када је, у V веку пре наше ере,
јавно изјавио да Месеца није
никакво божанство, него тело
слично Земљи, на коме има
равница и планина, чак и живих
бића. Мало је требало да да
због те смелости изгуби главу.
Зато Лукијан приписује Зевсу
следеће речи: „Морам да попра-
вљам свој гром, јер сам га
иступио и споменио бацивши га
пре неколико дана на Анаксагору,
који је хтео убедити своје ученике,
па ми, богови, не постојимо.
Али промашно сам га, јер је
Перикле био испружио руку
над њим“.

Кад „богови нису више
страшни“

Анаксагорино мишљење делало
су и други научници, па и неки
пре њега, те је Месеца био
прво небеско тело за које се
усталило мишљење да није
вечно ни непроменљиво.
Поред Сунца, једино се Месеца
површина може видети голим
оком, пошто звезде и планете
изгледају само као светле
тачке. Али док је читава
Сунчева површина блистава
сјајна, Месеца је неравно-
мерно прекривена светлијим
и тамнијим местима. Зато је
и усвојено мишљење да он
није од онако чисте и вечне
ватре као Сунце и звезде. Та-
ко се Месеца по својој природи
приближује Земљи.

Иако се већ у Орфејевим
писмама помиње Месеца као
друга Земља „на којој има

СЛИКЕ НА МЕСЕЦУ

мрље које на њему видимо
да су Земљина мора и континенти.

„Бекство Месеца“

Не само у старо време, него и данас, многи народи, у мрљама на Месецу виде човече лице. С мало маште дочаравају се очи, нос и уста. Али то није све што се на Месецу може видети. Или тачније речено, разним људима и разним народима чини се да сенке на Месецу личе на различите предмете, животиње или људе.

Урођеници на Новој Гвинеји верују да је Месеца некада

по имену Рона. Долајемо још и казивање неких аустралијских племена, да је Месеца некада био знак насликан на штиту, па се једном приликом одделио са њега и полетео на небо. Неки амерички Индијанци причају како је некада неки човек хтео да створи воду, али га Месеца захвати својим зрацима и повуче га на небо заједно са ведром и ишчупаним жбуном иза кога се био сакрио. То је, кажу, онај човек који на Земљу излива воду када му бог ветра за то да знак, а кад је пун Месеца он се лепо види на њему, заједно са ведром и жбуном. Други народи сматрају да мрље приказују жену која преде, човека са бременом дрва на леђима, дечака и девојчицу како на мотки носе кофу с водом, жену и човека, зена, или просто само човече лице.

Наше народно веровање о сликама на Месецу

Можда нигде нема толико разних варијанти о ономе што се види на Месецу као код Срба. Распрострањена је прича да се на Месецу види ковач. То је онај ковач Вид, који је надмудрио ђавола. После смрти, пошто му одбише приступ на небо, ковач се упути паку. Али ђаво га виде и повика да га не пусте, јер ће их све подавити. Немајући куда, Вид се смести на Месецу, где се и данас види. Према другим причама на Месецу се примећује ковач али онај који је правно лажне кључеве и њима отварао све браве па је зато осуђен да вечито кује на Месецу. Уместо ковача у неким крајевима наше земље кажу да се на Месецу види Циганин како др-

жи клешта и чекић и кује. Да није њега, мисли се, Месеца би био сјајан као Сунце. О девојци која преде зна се и код нас. Имала је обичај да преде на месечини, па ју је Месеца привукао и она и данас седи на њему и преде. Исто је и са човеком који носи бремен дрва. То је дрвар који је секао шуму недељом, па је за казну доспео на Месеца.

Код неких народа, на разним крајевима наше планете, постоји предање да је небо некада било толико ниско да је готово додиривало Земљу, али из извесних разлога — а они су код сваког народа други — подигло се на садашњу висину. Сунце и Месеца тада су непрестано сијали, па су и девојке према њиховој светлости стално везле. Када је једној то досадило, она се блатом баца на Месеца, па отуда и оне мрље на њему. Одмах потом небо се попе на садашњу висину и поче да се смењују дан и ноћ. По другој верзији, у време док је небо било ниско пас је од Месеца мислио да је месо, скочио је и одгризао парче. Месеца је тако остао нераван а небо се дигло увис.

Наш народ зна и за једно друго тумачење: мрље на Месецу су уствари залечене ране од уједа хала. У Хомољу се верује да приликом помрачења Месеца нападају неке хале са две главе и са по шест прстију на рукама и ногама. Оне покушавају да прождеру Месеца, али се он некако спасава, иако бива рањен. Неки на Месецу виде унакаженог анђела, па причају да је са неба један анђео скочио на Земљу и отишао да се напије воде са ђаволског извора. Када га ђаво потера анђеоло побеже на Месеца, али му овај са табана откину парче меса. И најзад, неки у нашем народу сматрају да се на Месецу виде глава Марковог Шарца, или неки пас.

„Жена са гвозденим главом“

Норвешка скакачица увис Ан Џонсон, чланица норвешког националног лакоатлетског клуба добила је надимак „жена с гвозденим главом“. Приликом једне приредбе у Ослу, у снажном залету диск ју је ударно по глави. Лобања јој није нимало озлеђена, али је зато „у судуру“ страдао диск и клуб ће морати да га замени новим,

Тодине славе

Неколико британских историчара испитали су живот и рад 400 наставних људи свих времена: државника, сликара, војсковођа и књижевника. Дошли су до необичног закључка — 35 одсто ових великана остварили су своја најлепша дела између 60 и 70 година, 23 одсто између 70 и 80 година и осам одсто после 80 година. То значи да су 66 одсто најумнијих, најпредузимљивијих и најспособнијих људи свих времена били старици.

Мејла и лонац,

у светлости статистике

Вредности неилаћеног рада жене у домаћинству — шрећина националног дохојка

око подизања деце. За децу до пет година вредност уложеног рада, према тим оценама, изнео би око 300.000 динара годишње. За децу од 5 до 14 година је мањи, пада на око 180.000 динара. Увођењем помоћних средстава, укључујући и електричне апарате, обавезе се нису много смаиле. Одржавање савременог домаћинства и старање за три или четири члана породице данас је теже него пре, већ самим тим што су потребе веће, иако је сам посао мање напоран.

Испитивањем се дошло до одређених података. За осмо часовни рад на послу ван куће потребно је око 3.000 калорија. Жена за много дуже радно време у кући утроши 1.760 до 2.320 калорија. За поједине послове у домаћинству (у једном минуту) потребно је: за спремање постеље 4,2 калорије, за чишћење и брисање прашине — 3,5 калорије. Најмање калорија потребно је за кување — 2,5. За копање угља у руднику потребно је 7,10 калорија а при ходању се троши 3,5 до 4 калорије у минуту.

Ако би се у кругу породице вршио обрачун онако како се рад мери и награђује на пословима ван куће, мало би људи могло да накнади уложени труд својих мајки, жена и сестара било да су оне запослене као и они или да се ставају само о домаћинству.

РИБЕ ПРОТИВ РИБА

Жестока битка приметна се у водама италијанског језера Ларио између јата штука с једне и каведана (риба сличних ципалу) с друге стране. Вода на том месту убрзо се зацрвенела од крви. На површину су испливале многе

мртве рибе, тако да су рибари тога дана на лак начин дошли до плећа. Они су покупили око 40 килограма штука, као и седам крупних каведана од по 8 до 10 килограма.

НАЈВИШИ ЈАПАНАЦ

Јапанац Јошимицу Масуцака стар је свега 22 године, али је већ познат у читавом Јапану. Новине стално о њему пишу, јер је несрећни младич висок — два метра и тридесет шест сантимера! За њега су се заинтересовали и сви јапански научници и један од најпознатијих професора на Универзитетској клиници у Токију одлучио је да оперише Масуцаку и тако спречи даље рашћење. Младич се сад налази на клиници и лекари га припремају за тешку операцију. У последње време он још брже расте: откако је дошао у болницу израстао је 12 сантимера.

ПРВИ ФИЛМ

Милиони људи у целом свету свакодневно гледају разне филмове. Међутим, ретко ко зна када је постао први филм. А он је био снимљен 6 октобра 1889 године, и био је звучан јер је синхронизован са грамофоном. Прва биоскопска претстава одржана је у лабораторији проналазача Томаса Едисона у Вест Оранжу.

Свето дрво бо

На Цејлону се сеновито дрво једне врсте смокве зване бо сматра за свето. Њега верници ките разним пантљикама и комадима светлих тканина. Поред дрвета постављају главу кобре, начињену од камена, која код њих представља симбол снаге и величине. Легенда каже да је дрво смокве постало свето још у давно време, зато што је син једног индијског кнеза одрекао се богатства и славе, проводио многе часове у размишљању под њеним дрветом.

Многе земље, а нарочито универзитети у Оксфорду и Единбургу у Енглеској, у својим статистичким билтенима објављују податке о вредности рада који жене уложу обављајући свакодневно разне послове у свом домаћинству. У почетку се на ове извештаје гледало са извесним неповерењем. Рад у домаћинству није више онако напоран

као пре, када су помоћна средства била само метла, лонац и корито. Али уопштавањем свих дневних напора и њиховим прерачунавањем по општим економским мерилима долази се до закључка да рад жена на обављању посла у кући преко целе године представља вредност која одговара једној трећини националног дохотка, чак и економски развијених земаља.

Највећи напор жена уложи

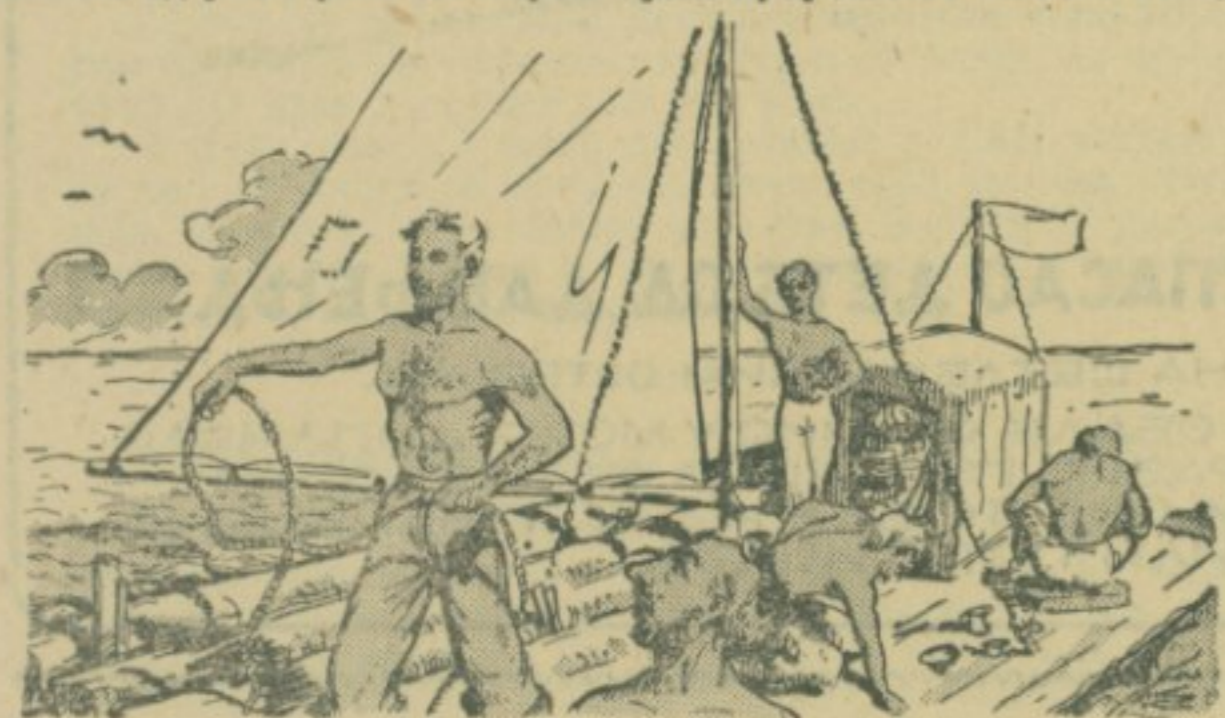
СПЛАВОМ ОКО СВЕТА

Вероватно је сплав био прво средство које је човек употребавао да би пловио. То је и разумљиво јер лакше је повезати стабла пузавицама него их дубети да би се направио чамац, а да се и не говори о тесању дасака и прављењу чамаца од њих, као што се сада ради. Јер откако је човек овладао техником сплавови се употребљавају само за превоз дрвета и то једино низ брзе реке. Али Тор Хејердал их је вратио из заборава и прославио својим подвигом са Кон-Тикијем. Сада су сплавови опет у великој моди и на њима се врше врло дуга путовања. Да поменемо нека од њих: Др Бомбар је сплавом превалио пут од Марсеља до Англија и тако прошао кроз прилично велики део Средоземног Мора и преко целог Атлантика. Сплав „Егаре“ прешао је Атлантик од ушћа реке св. Лорен-

План тројице Немаца и двојице Швеђана, који истина тек треба да се спроведе у дело, још је амбициознији. Они желе, ни више ни мање него да сплавом обиђу свет. Сплав ће бити положен на челичну бурад, имаће површину од четрдесет четири квадратна метра а кретаће се помоћу једра великог 60 метара. Имаће једну минијатурну кабину али неће бити снабдевен радио уређајима.

Сплав се сада гради у месту Вејл на Рајни. Путници ће одатле кренути Рајном, а затим наставити каналом који спаја Рајну са Роном и овом стигну до Марсеља. Одатле ће кроз Гибралтар и преко Канарских Острва поћи ка Панаму, онда кроз Панамски Канал и преко Пацифика ка Полинезији, Индонезији, Индијском Океану, Црвеном Мору и Суецу.

Свих пет путника су орнитолози и један од циљева пута је и проучавање живота птица.

ца у Канади до Енглеске. Недавно је Ерих Бишоф на сплаву „Тахити Нуи“ узалудно покушао да пређе Пацифик од Полинезије до Јужне Америке. Тај пут би се завршио чак и трагично да један чилеански ратни брод није у последњем тренутку спасао посаду са овог сплава.

Као што се види план је врло интересантан али и ризичан, и путници су несумњиво веома храбри кад се на такво путовање упуштају без радија. Наравно, још је велико питање докле ће они стићи и како ће се њихово путовање завршити.

ГОДИШЊИ ОДМОР ЗА КОЊА

Једном данском пољопривреднику из Архуса суђено је недавно зато што је грубо поступао са својим коњем. Пошто је утврђено да је без оправданог разлога мучио и тукао животињу кажњен је са 20.000 динара глобе и да да коњу одсуство два месеца.

Дожиљцаји Бима и Бума

ЛУЛА МИРА

Старе индијанске легенде кажу да је тај црвени камен тело и крв њихових далеких предака. У време општег потопа (Индијанци имају свој мит о великом потопу), кад је сву земљу покрила вода, само је на овом месту остао комадић сувог тла. Са свих страна света сакупили су се ту људи тражећи спас од побеснеле стихије. Вода је све више расла, људи су се све теже збијали један уз другог док на крају, под мутним таласима, нису нашла заједничку гробницу. Само једна девојка, по имену Квапта, успела је да се спасе: она се рукама хватила једном орлу за ноге и он ју је однео на врх највише планине. Квапта је родила орлу близнаце, претке свих људи.

Крв предака, претворивши се у пајстонски катлинит, подарила је лули мира чудотворну снагу.

Лула — дипломатски пасош

Још први Европљани који су стигли у Северну Америку обратили су пажњу на чудан обичај заједнички свим индијанским племенима. Пре него што би донели било какву важнију одлуку, поглавница и најстарији чланови племена сели би у круг и, у потпуној тишини, један за другим, повукли би по неколико димова из луле украшене перјем. Јасно је да је у питању само верски ритуал, али они би пушили ту лулу у славу богова који су имали да им помогну да нађу правилно решење.

На неке луле племенски врач припремали су нарочите чертачке. Ако би уочи какве борбе Индијанци чули звук тих чертачки, — „глас“ луле мигра одустајали би од рата.

Лула мира често је служила и као нека врста дипломатског пасоша и онај ко ју је имао одлазио је без страха међу непријатеље — на њега никад нико не би дигао руку.

„Кад посланици с лулом мигра стигли у означено место, њих сачекује читаво племе. — Пише један путник из 18 века — На знак поглавице посланици му се, играјући и певајући, приближе да би га својом лулом додирнули по глави и телу. После тога пуше је дугачком, свечано припаљују и дају је поглавници. Он пушта један дим у небо, други у земљу, а затим предаје лулу осталим великодостојницима свог племена. Примаме или одбијање луле већ само по себи значи мир или рат.“

Светиња за Индијанце

Тако је било некад. Али, ни данас ниједан важан догађај у животу североамеричких Индијанаца — освећење првих плодова, бирање новог поглавице — не може да прође без паљења луле мира.

Врачи из племена Одибаја, паље лулу мира над котлом у коме се кува први пиринач од нове жетве или, пак, над жртвеним олтаром присутим брашном од новог кукуруза. Веома важан моменат при устоличању новог поглавице у племену Гурона, као и у осталим племенима, претставља паљење луле. Нови поглавица читавау церемонију престоји ћутећи. Први пут он отвара уста не да би положио заклетву, већ да би узео лулу мира. Тек после тога он се сматра изабраним.

Сама лула мира изгледа прилично скромно. Састоји се од дугачког дрвеног камиша на који је насађена мала изглачана глава од црвеног камена у облику слова „Т“, украшена

орловим или детлићевим перјем. И пера и чибук, претстављају за Индијанце светињу исто као и глава луле начињена од пајстонског катлинита.

По давним предањима, птице дају људима добро или рђаво време, доносе на својим крилима здравље или болест, мир или рат. Захваљујући том перју, лула улази у ред тајанствених надземаљских сила и постаје оваплоћење везе између човека и земље.

Чибук је такође предмет поштовања. Он је „лотомак“ старих обредних цевчица помоћу којих су мексикански врач уписивали крв жртвених животиња. Врач из јужних крајева североамеричког континента и данас лече људе на тај начин што из њих помоћу свих цевчица исисавају „болесну крв“. У племену Омаха дрвеце цевчице украшене длаком из коњске гриве, перјем и зечјим кожама освештавају мировне преговоре и обред усновољења — примања у род људи из другог рода или племена. Сродни тим цевима су и молитвени штапићи индијанских племена Публо, Наваха и Апачи.

Сјединивши тако у себи три древна култа, лула мира постала је за Индијанце светиња којој указују највеће поштовање.

Буђење хрчка после зимског сна

Амерички истраживач др Чарлс Лиман са Харвардског универзитета који проучава појаву хибернације дошао је, посматрајући зимски сан и буђење златног хрчка, до занимљивих закључака. Без обзира на годишње доба хрчак пада у зимски сан чим се нађе у затвореној просторији где температура износи мање од пет, а више од два степена. Потребно је да температура његовог тела буде бар један степен виша од температуре просторије. Животиња дише шест пута у минути а њено срце удара осам до девет пута за исто време. Метаболизам је сто пута спорији него док је будна. Ако температура просторије падне до нуле метаболизам у хрчковом организму ће се убрзати за три до четири пута тако да телесна температура никада није нижа од два и по степена.

Чим температура тела других животиња, кад нису у зимском сну, падне испод 15 степени њихови живци постају свим неосетљиви. Међутим, иако температура хрчка не прелази три до четири степена његов живчани систем нормално функционише.

Буђење хрчка из хибернације траје најмање три часа. Сат после почетка буђења његова температура износи 15 степени, а за минут удише и издише 35 пута. После два часа његова температура ће износити 30 степени, дисање ће се вршити ритмом од 100 удисаја у минути а пулс ће за то време ударати 550 пута. Животиња ће покушати да се креће али пошто још не влада својим мишићима у томе неће успети. Тек после два и по до три часа температура тела хрчка постаће нормална а откуцаји срца ће достићи свој нормални ниво. Тада ће се властита глодар пробудити из тешког хипнотичног сна.

Једну од највећих мистерија за научнике претставља начин на који се маси у хрчковом организму претварају у полутечне хранљиве материје када је температура његовог тела једва нешто виша од нуле.

На југу америчке са везне државке Минесоте, у срцу америчких прерија, лежи резерват Пајстон. Прво што ће путнику ту пасти у очи јесу три огромна камена или, како их називају, „три девине“ које су природне силе донеле још у ледено доба. Одмах крај њих отвара се дубока провалија — природни пехар од љубичастог и црвенкастог порфира напуњеног чистом изворском водом. А даље, докле год поглед допире простире се огромна равница „засејана“ већим и мањим камењем и комадица стена са уклесаним ликовима медведа, бизона, корњача, гуштерова и фантастичним сподобама са главама веча и копитама и мошусних пацова с човечијим рукама.

„Земља Мира“

Али, Пајстон не дугује своју славу ни кристалном језеру ни тајанственим каменним животињама. По једној старој индијанској легенди баш ту, у Пајстону, велики дух Манчито начинио је и запалио прву лулу мира позивајући сва индијанска племена на вечну слободу. Отуда Индијанци сматрају то место „Земљом мира“ (под тим именом оно се и појавило први пут 1778 године на географској карти). Ту никад не долази до ратних сукоба, ни

један човек нема права да се на светој земљи појави са оружјем у руци. Приближавајући се Пајстону, ратници прекидају сваки спор и закопавају у земљу своје ножеве, секире, копља и лукове.

Земља мира — Пајстон (ово име на енглеском значи „камен за луле“) постала је место на које Индијанци долазе као на халилук. Ту копају црвени минерал катлинит од кога проае главе за своје луле мира.

Катлинит је нарочита врста слојевитог камена који се веома лако обрађује, тако да се без нарочитог напора може резати ножем. Временом, катлинит се осуши и стврдне. Налази се прилично плитко у земљи: под танким покривачем земље и порфира леже тринаест слојева минерала разне крвоће и боје: од ружичастог до тамноцрвеног. За прављење лула употребљавају се само два последња јер су они не само најлепши него и најгоднији за обраду. Пошто ископају довољну количину минерала, Индијанци поново затрпају земљом то место јер тако захтева њихов верски ритуал. У суштини раде ово због тога да се камен на ваздуху не би осушио.

Катлинита има и на другим местима, али само пајстонски црвени минерал Индијанци сматрају светим.

За децу

И деци треба путовање учинити пријатним. Не дозволити да се она осећају као нешто занемарено и споредно. То мисли и дирекција шведских железница па је зато деци испод шест година наменила нарочите железничке карте са разнобојним цртежима и стиховима преко којих се мали путници упознају са историјом железница. Најзад имају и потпуно осећање вредности када, као одрасли, покажу своју „дугу исправу“ приликом контроле. Осим тога у станичним ресторанима постоје и нарочити јеловници за децу.

Зато што је вегетаријанац

Једној лондонској књијари стигло је ових дана писмо из Абердина, у Шкотској, којим једна муштерија наручује дела Бернара Шоа. У писму од речи до речи стоји ово: „Молим, немојте ми послати књиге повезане у кожу јер сам и ја, исто као Бернар Шо, вегетаријанац“.

Занимљиви угао

ПОНИ КОЈИ ЈЕ СПАСАО ДЕТЕ ОД ДАВЉЕЊА

У ЛЕРВИКУ, НА ШЕТЛЕНДСКИМ ОСТРВИМА

ПОНИ ЈЕ С ВИСОКЕ ОБАЛЕ СКОЧИО У МОРЕ, ДОПЛИВАО ДО МАЛИШАНА, ЗГРАБИО ГА ЗУБИМА ЗА ОДЕЛО И ИЗНЕО ГА НА СУВО... И СВЕ ТО БЕЗ ИЧИЈЕГ НАРЕЂЕЊА ИЛИ ПОТЕТИЦАЈА

Путовање

Ко је био тај Томо Скалица и како је он путовао око света? — то је питање које ће свако прво поставити. Одмах можемо да одговоримо да је тај Томо Скалица — Хрват из Славонског Брода, један од првих наших људи који је опловио амерички континент, прошао кроз Магеланов Мореуз, задржао се извесно време на острву Хуан Фернандез, неколико стотина морских миља удаљеном од чилеанске обале. То острво чувено је по Робинсону Крузо, славном јунаку једног од најомиљенијих светских романа, јер је ту проживео дуги низ година. Скалица је, у лову на китове стигао до Камчатке и одавде прешао на Аљаску, која је у његово време припадала Русији. Био је и у Кини и Јапану, уздуж и преко прокстарно Тихи Океан, Мирно Море — како га он назива. Дуже време боравио је на Хавајима, а у потрази за златом доспео је и дубоко у аустралиски континент. И после пуних пет година вратио се у своју домовину Хрватску, у свој родни град Славонски Брод. Ту је и умро под крај

ОКО СВЕТА

револуција, а власт преузео о-злоглашени министар Бах, и Скалица је био прогањан као родољуб и члан организације. „Овај наш земљак страдавши, остави своју отаџбину и упути се по примеру мношине других Европејаца да своју срећу у далеком свету потражи“. Скаличина намера је била да оде у Америку, у Калифорнију, и да окуша срећу као копач злата. Кад је „златна грозница“ захватила и Аустралију, пошао је преко Тихог Океана у Сиднеј. Али ни ту није имао среће. Стога је решио да се врати у домовину и да у њој започне живот изнова. У загребачком часопису „Невен“ Скалица је у облику писама изнео своје утиске. Још док је он путовао по Аустралији 1854 објављена су већ прва. Кад се вратио у домовину, наставио је с писањем својих „путописних цртица“ из Европе око Америке у Калифорни-

нула према кинеским лукама. „Нема земље на свету која би била житељи тако препуњена, а нигде не има тако много и толи великих градова као у китајској, сада револуцијом узбурканој држави, која броји више становника него читава Европа“. На путу до Кине лађу је захватио тајфун „и наша је галија многи ударац великих валова поднела“. Из Кине су пошли у Јапан, а потом су узели правац „на углао Берингстрита“ (Беринговог Мореуза). Путовали су дуго и мучно. На броду су људи оболели од скорбута, због једноличне исхране. „Ал' ево напасти још и више... али нека о томе прича сам Скалица... „Близу једног острва именованог Свети Лорен (у Беринговом Мору) били смо нападнути од гусара. А то је било тако... Око подне опазио ми доста далеко на пучини морској галију, која се нама све више и више приближавала. Кад је већ дошла на четврт сата удаљености, познамо ми да су то гусари, јер нам не хоћаху сигнализирати, што је сваког бродара дужност кад се на мору сусретну. Што смо знали друго да учинимо, него узесмо други правац. Али кад они смотре да бежимо, поздраве нас с три топа, који сребром преко наше лађе просвираше. И кад спазе да нисмо ради стати, понове смело ту своју шалу, али опет с истим успехом. Тада већ не знамо куда и камо, јер смо слабији били, те капетан заповеди да се једра увуку и бели барјак разупне. За кратко време дође гусарски капетан са девет својих момака на нашу лађу и поздраве се с нашим капетаном енглески и рече: „Свињо морска, зашто ниси одмах на први мој топ предао се и једрају звукао? Ја од тебе ништа друго не тражим само дванаест умре.“

ТОМЕ СКАЛИЦЕ - БРОЂАНИНА

прошлог века, толико сиромашан и напуштен да нигде није остала забележена ни година његове смрти.

И тако је почело моје путовање...

У Славонском Броду, почетком месеца јануара 1825 године, у именујој граничарској породици рођен је Томо. Изучио је стакларски занат, био је „досар“ — како су се у оно време називали стакларски мајстори, и то међу првима и у своје месту и у околини. Са 23 године он се већ истакао у револуционарном покрету 1848 године, а ускоро је постао и један од поверљивих сарадника чувеног Брођанина Андрије Торквата Бриџа. Осим тога он је био повереник тајне организације, чији је план и програм израдио тадашњи српски државник Илија Гарашанин, и која је деловала готово по свим југословенским земљама. Њен циљ је био: ослобођење и уједињење поробљених југословенских народа.

Када је у Аустрији угушена

ју, Камчатку, руску Америку (Аљаску), по острвима Полинезије и Јужног океана, по тихом и по леденом мору*. Путописи се, најалост, прекидају при опису пута из Сиднеја у „аустралиске алатне руде“ (руднике) и „описивању унутрашњости земље Аустралије“.

Објављујући прва Скаличина писма, уредник „Невена“ каже: „Ова два писма, једно из Азије друго из Аустралије, мислимо да ће бити нашим читалцима осим своје занимљивости већ и стога мила што су од Славонца... Просто али ипак лепо по својој могућности описује он све куда је прошао и шта је видео...“

И тако је почело моје путовање... — пише Скалица. До Бремена, ведике немачке луке, он је из „равне Славоније“ дошао пешком, са стаклорезачким прибором на леђима, бавећи се испут помало занатом. Тако се и издржавао, као „вандрокаши фетићи“ (калфе), који су по старом обичају путовали по свету и усавршавајући свој занат. А он је хтео

да пође у Америку, за коју је слушао да је слободна земља и да пружа сваком човеку могућност за живот. У луци Бремена наишао је на капетана једне прекоморске „галије“, која је „лозала на Мирно Море у лов на китове“. Лађа се звала „Суоми“ (Финска) и пловила под руском и америчком заставом. Била је добро опремљена за далека путовања и за лов на китове. Капетан га је радо прихватио и чак му поверио дужност надгледача брода, — „провијант-мајстора“.

„Заир за цели пут“

Китоловац „Суоми“ најпре се упутио у Петроград. Ту је добио потребна документа и „заир за цели пут“. А онда је настало дуго путовање до најсевернијих области у Тихом Океану. На повратку из Петрограда китоловац је узео смер за Канал Ламани, јер је требало да уђе у „лондонску тунел на реци Темзи“, како би се купио још неки алат за „дриби дов“. А потом је „опазао једра“ и упутио се према најјужнијој тачки америчког континента — Огњеној Земљи и Магелановом Мореузу. У „Санфранцеску“ требало је искрцати 162 путника, који су са својим породицама пошли у Нови свет, да ту као прогнаници из старих отаџбина заснују своје нове домове. „Суоми“ је пошла на пут 20 октобра 1851 године, а тек половином априла 1852 године укотвила се у Сан Франциску. И Скалица је хтео ту да се искрца, но капетан га наговори да с њим настави пут. Једрићи поред чилеанске обале, „Суоми“ се заустави у једном малом заливу усамљеног острва Хуан Фернандез — „које је у својој лепоти једнако право земаљском; становници су полу-дивљи и скоро ништа не раде, јер им природа све даје.

На овом острву је прослављени Робинсон многе године пробивао“. И Скалица је пожелио да остане на овом острву и да мирно живи међу „мало питомим становницима“. Међутим, стари морски звук, капетан китоловаца умео је да му вешто претстави „превасходне лепоте“ крстарења по безграничном Мирном Мору (Тихом Океану) и по северним леденим морима. Тако је из Сан Франциска кренуо за Камчатку, у Петропавловск, где су се окупљали китоловци, који су ловили ове „морске свиње“. Док смо ловље дошли требало је да се девет дана кроз лед пробијемо. И сад треба до месеца јуна чекати да се лед отопи како бисмо могли у лов на китове поћи. Ова је земља Камчатка рускога цара и житељи су сами Руси, с којима могу врло добро с нашим језиком проћи.

Ту су сачекали погодном време да би кренули пут крајње тачке Сибира, према Беринговом Мореузу, где се „додирују руска Азија и руска Америка“ (Аљаска).

На крају се ипак зажелело домовине

„Од Бога вам здравље...“ започиње Скалица сасвим по домаћи своје друго писмо „с краја света“... Кад смо се из Камчатке кренули, узели смо пут источни према Сибирији; ту смо у околини рибу ловили... Становници овде, поред нешто руских изгнаника, сами су Аљутси, људи без закона, али мирољубиви, различите висине, лица светломрског, физиономије кинеске и говора властитог.“ Међутим, капетан брода неочекивано је променио правац. Било је још рано да се крене у област Северног Леденог Мора, јер су „јавке говориле да се рибе китови у гомили још нису појавиле“. Тако је „Суоми“ крену-

ла према кинеским лукама. „Нема земље на свету која би била житељи тако препуњена, а нигде не има тако много и толи великих градова као у китајској, сада револуцијом узбурканој држави, која броји више становника него читава Европа“. На путу до Кине лађу је захватио тајфун „и наша је галија многи ударац великих валова поднела“. Из Кине су пошли у Јапан, а потом су узели правац „на углао Берингстрита“ (Беринговог Мореуза). Путовали су дуго и мучно. На броду су људи оболели од скорбута, због једноличне исхране. „Ал' ево напасти још и више... али нека о томе прича сам Скалица... „Близу једног острва именованог Свети Лорен (у Беринговом Мору) били смо нападнути од гусара. А то је било тако... Око подне опазио ми доста далеко на пучини морској галију, која се нама све више и више приближавала. Кад је већ дошла на четврт сата удаљености, познамо ми да су то гусари, јер нам не хоћаху сигнализирати, што је сваког бродара дужност кад се на мору сусретну. Што смо знали друго да учинимо, него узесмо други правац. Али кад они смотре да бежимо, поздраве нас с три топа, који сребром преко наше лађе просвираше. И кад спазе да нисмо ради стати, понове смело ту своју шалу, али опет с истим успехом. Тада већ не знамо куда и камо, јер смо слабији били, те капетан заповеди да се једра увуку и бели барјак разупне. За кратко време дође гусарски капетан са девет својих момака на нашу лађу и поздраве се с нашим капетаном енглески и рече: „Свињо морска, зашто ниси одмах на први мој топ предао се и једрају звукао? Ја од тебе ништа друго не тражим само дванаест умре.“

ГОВОР ЖИВОТЊИЊА

Можда би неко помислио да папагај који верно подражава читаве реченице научене од људи разуму бав нешто од тога. Али ништа погрешније. Обичан папагај, у најбуквалтерном смислу, само подражава оно што човек каже. Ако је веровати аустријском ентологу Фричу који проучава живот инсеката, и пчеле имају свој начин споразумивања. Оне саопштавају једна другој где могу наћи највише и најукуснији цветни прах. Њихов „говор“ по ритму потсећа на валдер и утолико је бржи уколико је храна коју хвале ближа.

Мрави говоре преко својих „антена“. Договарају се о нападу и борби против њихових највећих непријатеља термита. Саопштавају једни другима где се може наћи добра храна, а преко гласноша преносе хитне поруке.

Још су занимљивија открића познатог немачког природњака др Лудвига Коха о говору сиваца и птица. Свој „језик“ имају и жирафе, зебрe, галевони и нарочито гаврани. Речник арктичке птице голландца садржи 68 различитих „речи“ које су уствари само различито модулисани крици.

ДА СЕ НЕ БИ ПОНОВИЛО

Мада је цензура у Канади одобрила Волт Дизнијев филм „Снежана и седам пагуљака“, младеж испод 16 година неће моћи да га гледа, бар не у јавним биоскопима. А разлог је сасвим чудан. Пре 31 годину у пожару насталом у биоскопској сали изгубило је живот седамдесет осмогодишних деце, и тада је донесена одредба која забрањује деци испод 16 година посешћивање јавних биоскопа. Тако ће овај децји цртани филм морати да гледају само старији.

ОБЈАВЉЕНО 80 НЕПОЗНАТИХ КОМПОЗИЦИЈА БАРТОКА

Поводом Бартоковог фестивала који се одржава у Будимпешти сини великог мађарског композитора је објавио 80 досада непознатих Бартокових композиција међу којима се налазе сонате за клавир и виолину, квартети, једна фантазија и више комада за оркестар.

ДРЖАВЕ СА НАЈМАЊЕ ВОЈНИХ ЛИЦА

Исланд, Лихтенштајн и Костарика су једине државе на свету где има више учитеља, наставника и професора него војника.

ШВАЈЦАРЦИ СУ НАШТЕДЉИВИЈИ НАРОД НА СВЕТУ

Последњи статистички подаци показују да су Швајцарци најштедљивији људи на свету. На једног становника у Швајцарској долази 899 долара улога у банци, у САД 708, у Шведској 549, у Енглеској 453 и у Француској 115.

КОЛИКО УЧЕ ДЕЦА У РАЗНИМ ЗЕМЉАМА?

Према подацима које је објавио УНЕСКО у Паризу, од свих на свету највише уче дански ђаци. Они просечно проведу за годину дана 1.440 часова у учењу, док шведски 1.410, немачки 1.300, норвешки 1.220, енглески 1.200 и француски 1.080. Овим бројкама обухваћени су радни часови и учење у школи.

Теже се може проверити колико школска деца уче код куће, али ако је судити по подацима из разних земаља највише код куће уче француски ђаци.

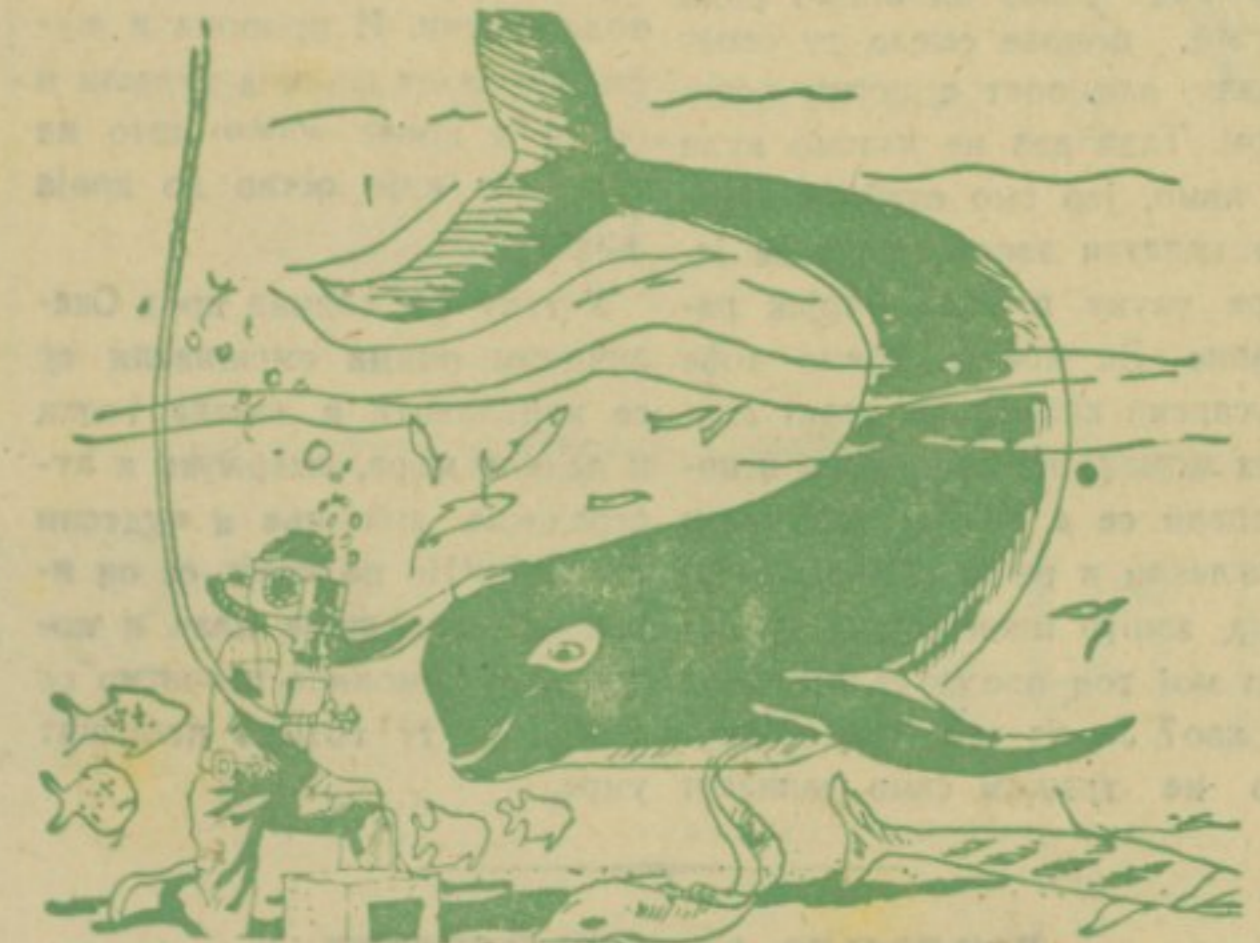

ДВЕ ЉУБАВИ

једног природњака

Многи ловци и природњаци који су посетили далеке земље често су бележили у својим успоменама и понеку занимљивост о животињама. Један од њих је и Арч Оболер, природњак-аматер, који је поред осталог, мало необично, изнео сећање на своје „две велике љубави“: Теси, женку нилског коња која живи слободно у природи, и Искру, кита-пилота кога је упознао у једном акваријуму.

Оставио сам своју прву љубав у Африци. Отпутовао сам тамо на „фотографску“ експедицију и — то је била љубав на први поглед. И сад као да је гледам дубоко загнуру у житко благо на обали мирне реке Тсаво, тако да јој се видела само огромна глава с буљавим очима. Дао сам јој име Теси. И док су се остали нилски коњи мували тамо-амо, Теси је дрмала у блату, пуштајући да река и свет протичу крај ње.

Многе часове провео сам на супротној обали посматрајући Теси и дивећи се њеном живовању. Она као да је пронашла неки миран колосек, изван редан начин живота у дивној средини каква се само у Африци може наћи. Кад сам се вратио натраг у Америку, читав низ година, нарочито кад бих се осећао уморан од рада и живота, мислио сам са огромном нежношћу на њу и њено спокојство.

Али, то већ припада прошлој ери, јер је Теси истиснута из мог срца. Заменила ју је нова лепотица по имену Искра.

Срео сам је први пут једног кишног дана, у највећем од три акваријума који постоје на свету. Буљно сам кроз дебело стакло огромног овалног танка и угледао како нека гротескна прилика лагано пада кроз воду. Био је то гњурац одевен у гумену опрему, који је у рукама носио металну корпу пуну хране. Наједном се вода изнад њега замрачила, као да му се над главом створи градоносан облак. Гњурац је подигао поглед: нешто огромно спуштало се према њему. Осећао сам како ми од запрепаштења очи расту у глави. Оно што сам видео био је кит-пилот. Отвориши широм своје плаво-црне чељусту, долазо је све ближе. Учинио ми се да се гњурац укочи од страха. Огромне чељусту пуне зуба само што се нису склопиле око њега. А тада — ја страшна уста су се затворила и ја сам видео како кит маше главом горе, доде да би најзад, као какво умилјато псецо, стао да гура њушком гњураца тражећи да га овај помилује. Човекова рука у неагресивној гуменој рукавици нежно је потапшала огромну њушку. Дрхтај задовољства потресао је дивовско тело и животиња, ударивши репом, запливада је према површини.

Устрчао сам уза степеннице које воде до врха огромног акваријума и придружив се осталим гледаоцима. Кит је пливао лагано, у широким круговима, главе тако накривене да је једним оком, као ташта глумица која броји посетиоце дошле да јој се ди-

ве, могао да посматра нас, испуњене радознине.

Један млад човек ступио је на платформу наднуту над водом, сагао се и благо рекао: „Дођи, Искро!“

У истом тренутку масивна, црна, сјајна глава избјила је из воде, а уста се разјавила у мрачну пећину. Младић је тада извадио из ведрице једну сипу и завукао своју руку дубоко у ту страшну, зубату провалију.

Да ли је кит затворио чељусту и прогутао и сипу и човекову руку? Ни говори! Искра је лагано склопила чељусту, а кад је уснама осетила руку поново их је отворила и чекала све док није била сигурна да јој је у устима остала само њена храна. Сипа за сипом нестајала је у црном тунелу и најзад је младић рекао: „То је све, Искро!“

На то се Искра подигла из воде, погледала једним оком у његове празне руке и празну ведрицу, бацила један поглед на нас гледаоце, а затим је, опраштајући се од

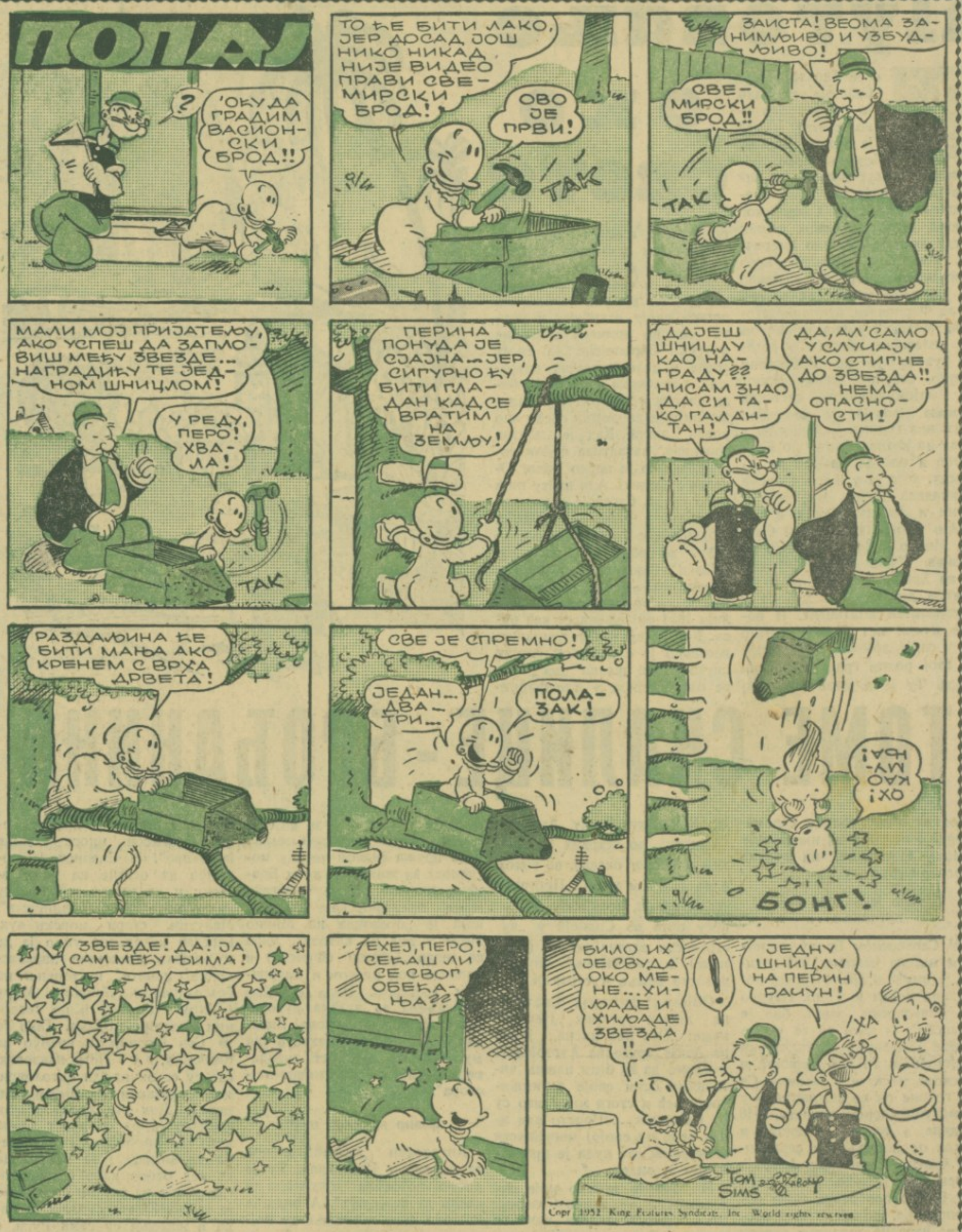
свих, високо избацила млаз воде, махнула једним перајем и — заронила.

Навраћао сам више пута до Искре и дознао сам њену историју. Ухватили су је мрежом крај острва Катадине. Кад се нашла у акваријуму, није се у почетку ни мицала нити је јела. Дани су протicali а она је, као мртва лежала на површини воде, тако да су јој леђа потпуно изгорела од сунца. Лежала је без покрета пасивно пуштала да јој опекутине и пљивке мажу шинковим оксидом и чекала да утине. А онда, изненада, као да је негде дубоко у себи мислила и мислила и најзад дошла до неке одлуке, Искра је оживела. Почела је да плива, да једе, да радознано загледа остале становнике морског акваријума, да упознаје тај нови свет, да му се прилагођава.

Данас, годину и по дана откако је ухваћена — за то време утојила се коју стотину килограма и порасла преко четири метара у дужину — Искра игра ватерполо са својим чуварем, поздравља га доаце махањем пераја, па чак уз музику, стојећи усправно у води, игра балет, уста развучених у нешто што потсећа на осмех, као права примабалерина. Али, за мене њен највећи успех претставља њено „певање“. Она подиже изнад воде своју огромну главу и покрећући кожку отвора кроз који китови иначе избацују млазове водене паре она изводи срећну песму живота.

Приморан сам да извесној тројој и комотној госпи у Африци објасним промену својих осећања:

— Ја нисам несталан човек, драга моја Теси. Али, дошао сам до закључка да је Искрина животна филозофија боља од твоје. Због тога што окрећеш леђа свему и што си задовољна сама собом, сматрам да ти недостаје храбрости и да ти је живот бесцелан. А Искра ме стално потсећа да ми људи треба да научимо да се, с разумевањем и љубављу, прилагођавамо околностима и личностима међу којима живимо,

БОРБА КРАВА

Овакве сцене могу се видети ујесен сваке године у Италијанским Алпима. У присуству многобројних гледалаца, који ватрено навијају за своје љубимце, најјаче краве у међусобним двобојима — који се готово никад не завршавају трагично — показују своју снагу и умешност. Свака алпска долина изабере на тај начин по две локалне „крављице“, које тиме стичу право учешћа у финалним борбама. Ове године финале ће се одиграти у месту Нусу, 26 октобра. Победница ће бити проглашена за „крављицу долине Аоста“.

Село каранфила

Свако цвеће је, мање-више, лепо, али међу најлепше спадају каранфили. Каранфили су једногодишње биљке, које у главном служе као украсно цвеће. Цветови су им понавине бели и црвени, а имају веома јак мирис. Постоји око 300 врста каранфила у Европи, Азији и Африци. Поред тога што се гаје у вртovima и по кућама, каранфили расту на отвореним планинским нагибима, у проређеним шумама, на ливадама итд. Гајење и opleмњивање каранфила толико се развило да је негде прешло у праву индустрију, као што је случај у енглеском селу Сасексу.

Колико се постигло у том погледу види се и по ценама појединих примерака. Пре много година, неки одгајивач продао је каранфил једне врсте за 16.000 долара. Разуме се, према болестима и да се може лако гајити.

Сасекс се у свету прочуо баш по дивно одгајеним каранфилима, којих тамо има на десетине хиљада. Сваке године засади се 10.000 нових струкова у стакленим баштама. Од тих 10.000 доцније се изабере 200, па се даље врше експерименти да би се одабрали они најбољи. И, веровали или не, од свега тога одаберу се само четири врсте које се износе на тржиште.

Стаклене баште не скривају од очију конкуренције само ових 10.000 младица, него и оне раније засађене каранфиле, тако да у баштама има увек око 30.000 струкова. Сви се они чувају у великој тајности, као нови модели хаљина у великим модним кућама. Какав треба да буде изабраник? На првом месту, цвет мора бити леп, затим отпоран

тако висока цена постигана је само зато што је улаган велики труд око гајења, а много је зависило и од проналазачке способности одгајивача. Сада се неке врсте каранфила разносе бродовима возовима и авионима у многе земље света.

АКО СЕ ПОЉОПРИВРЕДА ИНДУСТРИЈАЛИЗУЈЕ

Поци које објављује статистички биро Организације Уједињених нација, показују пораст становништва и то у све већој мери, нарочито у оних пределима света који су економски неразвијени, и где постоји хронична оскудица у храни. Дневни прираштај је 170.000 становника. У 1950 било је 2.406, а у 1956 — 2.777 милиона људи. Статистичари ОУН предвиђају да ће између 1960 и 1962 бити преко три милијарде, а између 1990 и 2000 године — пет милијарди становника у свету.

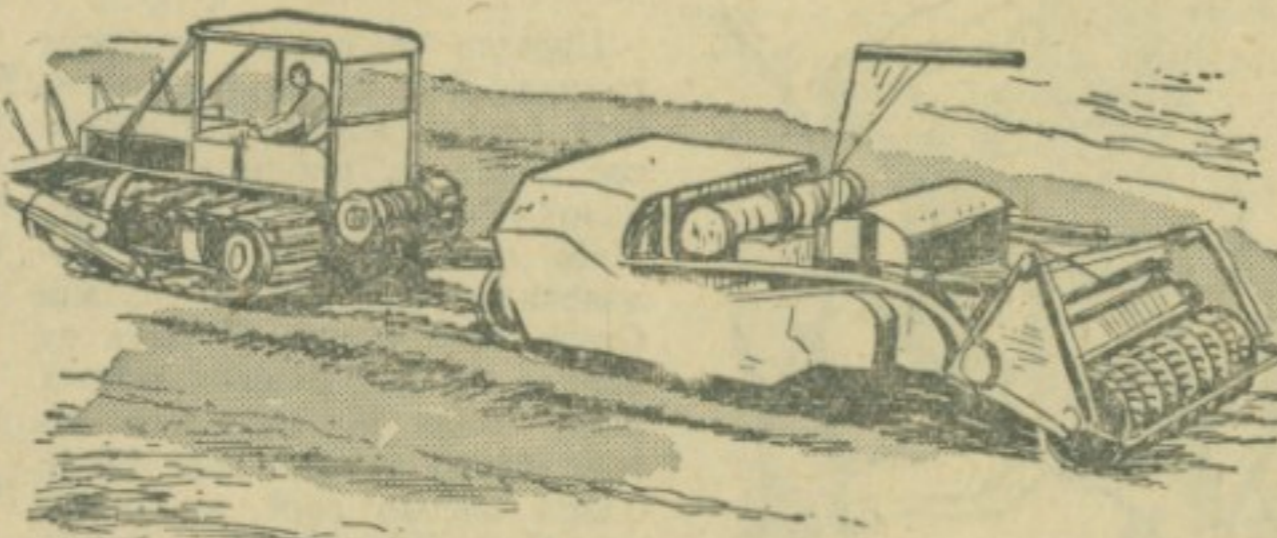
Упоредо са тим мора се тражити и решење питања исхране, јер све до 1650 године број становника у свету није био већи од 545 милиона. А то је било мање него што је сама Европа имала 1930 године, мање него што је у Азији било 1800 г. и много мање него што сада има само Кина, у којој је годишњи прираштај између 12 и 14 милиона становника. У развијенијим земљама где је прираштај мањи, повећава се просечни људски век, што такође утиче на експлозивни прираштај светског становништва.

Недавно је у Стрели одржана конференција најпознатијих пољопривредних стручњака из области земаља Европе заједнице. На њој је расправљано о зависности западно-

Свакодневно број становника у свету порасте за 170.000... 1956 било је 2.777 милиона а 2000 године биће пет милијарди становника.

Дрвена ралица: од три становника два гладују; гвоздени плут: један радник у пољопривреди обезбеђује вишак за два ван пољопривреде.

Примена савремених научних могућности: један радник запослен у пољопривреди производно би храну за 40 становника ван пољопривреде.

европских земаља од увоза пољопривредних производа и о могућности да се обезбеди исхрана на свом ужем подручју а да индустријске производе које сада дају у замену за прехранбене користе за своје унутрашње потребе. Закључак тих стручњака био је да се то може постићи на животном простору земаља њихове области — само ако се пољопривреда индустријализује... Како је то могућно?

На нашој планети у области-

ма где се зна само за дрвену ралицу и мотику од три становника два гладују. Прехрана преко милијарду и по становника је испод нужног минимума. У азиском делу света пораст становништва од 1938 до 1951 износио је око 14 процента док је аграрна производња ту порасла за свега око 0,7 процента. Новији подаци из извора светске организације су нешто повољнији. У Индији је прираштај око 1,2 процента а пораст пољопривредне производње 4 процен-

та. У Пакистану пораст пољопривредне производње иде и до 13 процената а прираштај становништва између 1,2 и 1,3 процента.

Искориставање земље је понегде, а посебно у Африци и Јужној Америци, готово опустошавајуће. Нестaje површинског слоја хумуса и проширују се неплодна подручја. Од 350 милиона породица које се искључиво баве пољопривредом, више од половине ради врло примитивним средствима и послове у пољу обављају махом жене.

Али развјатек технике и посебно хемије захвата и све шира подручја пољопривреде на два континента: САД и Европу. Рачуна се да је већ сада могућ европски просек — да једна породица која се бави искључиво пољопривредом и располаже савременим средствима за рад производи вишкове за десет других који привређују у непољопривредним гранама, у индустрији, на услугама, на култури итд. Само, и ту постоји оштро диференцирање према постигнутом успону технике, уложеним средствима, друштвеним односима и креће се овако — да један радник у пољопривреди може према различитим условима да производи за 5, 10, 20 становника који привређују ван пољопривреде. Некад је за производњу 100 килограма пшенице било потребно три сата рада а данас уз примену савремених могућности технике и хемије за исту количину није потребно више од 10 минута.

Високи приноси не ограничавају се само на неколико земаља, као у Европи: у Данској и Холандији или најразвијенијим подручјима Америке. Од прошле године и у нашој земљи остварују се високи приноси и то не само на огледним пољима већ и у читавим областима, какве све

до недавно нисмо могли ни замислити.

Уколико се примена савремених могућности у обради пољопривреде све више проширује и интензивније ради на одржавању и правилном коришћењу пољопривредних подручја у широким комплексима биће и рентабилност већа, јер ће све мањи број људи производити вишкове за све већи број оних на другим пословима. Уз тракторе се већ сада надовезују прикључне помоћне машине које обављају више врсти послова: од орања, сетве, оплемењавања тла и сузбијања штеточника у виду корова или инсеката па све до прикупљања плодова. Једна од таквих сложених машина послове за које је требало девет радних дана, свела је на један. Пољопривредници развијених рејона много рачунају на временски „ред вожње“ и то не само на студиозне метеороло-

Ултразвучи — смрт за јата скакаваца

Против скакаваца који у неким крајевима света претстављају најстрашнију напаст за жетву и усеве ни најјачи инсектосиди нису постигли задовољавајуће резултате. Вирибушки универзитет према овом опасном непријатељу пољопривреде организовао је напад друге врсте.

Прво је установљено да су скакавци врло осетљиви на ултразвуче и да их прецизно региструју. Проучавања о дејству ултразвукова на гавране и опасне мале птице „квелесе“ које уништавају жетву у Африци извршена су у Француској. У Вирибургу је утврђено да скакавци реагују на ултразвуче одређених фреквенција као на неку врсту позива и да им се послушно одзивају. Они одмах лете у правцу одакле долази емисија. Претпоставља се да су то исти звуци које за све време лета емитује „вођа“ јата скакаваца.

Захваљујући овом открићу скакавци ће се упућивати у области где нема усева и где ће моћи отровима или на други начин да буду уништени.

Јапански шофери најнеопрезније возе

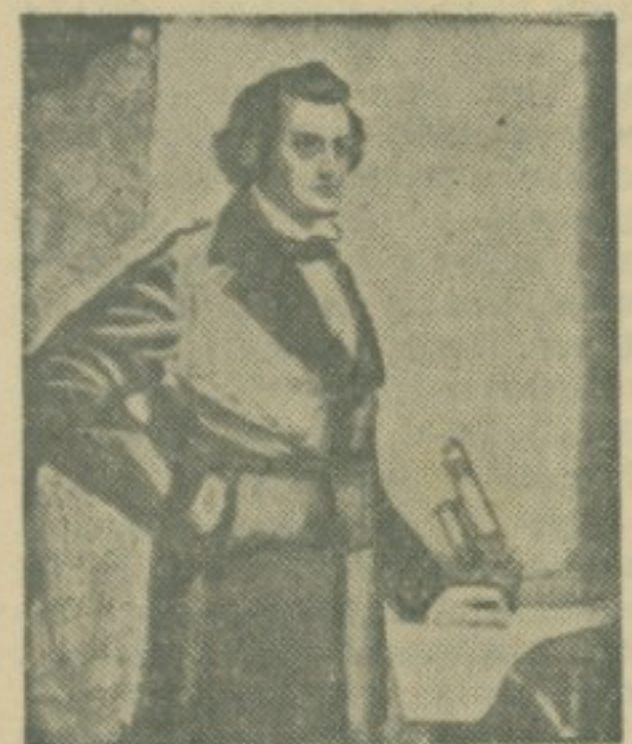
Јапан има 91 милион становника, а само 1.700.000 аутомобила. Али, у току прошле године била су 146.833 несрећна случаја у којима је погинуло 7.575 лица. То је опроман број када се упореди са САД где је у истом периоду на 67.204.000 возила било свега 38.500 несрећних случајева у којима је погинуло око 5.000 лица. Најопаснији су токиски шофери таксија којих има само 13.000 а проузроковали су 25 одсто несрећних случајева у Јапанској престоници. Стога није чудно што их грађани Токија називају „камиказама“.

Музика у подземној железници

У њујоршкој подземној железници постављени су специјални аутомати са грамофонским плочама, који стоје на распалању путницима. Да би се разонодили за време путовања с једног краја Њујорка до другог, путници могу да слушају симфониску или дџез музику у веома удобним вагонима.

ЛЕКАР — ИЗУМИТЕЉ

Ово је прича о др Џону Горју о коме се врло мало зна а још мање о његовој игри и изуму апарата за вештачко расхлађивање, иако је њиме умногоме измењен начин живота на земљи.

Окренимо календар за више од сто година уназад. Место абивања је Апалахикиола мигрантски град у Флориди, препун болесника од жуте грознице и маларије. Др Горје је дошао 1833 године у ово место заинтересован баш тим болестима које су ту харале. Али тада ни сам није још слушао да ће његово медицинско истраживање донети један нов технички изум.

Остаће, изгледа, заувек тајна кад је почео да се бави практичним експериментима. У ствари, ти огледи су били извођени узгред, а његова главна замисао је била — утврдити да ли ће болесник бити излечен од грознице ако би се вештачким путем смањила његова температура. Покушао је зато да направи апарат за расхлађивање. У једној соби своје куће, коју је преуредио у лабораторију и механичку радионицу, он је почео да пропушта ваздух преко табли леда. То је донело неке резултате, али ни он сам није био њима задовољан. Лед, доношен из Нове Енглеске био је веома скуп — пола килограма коштало је више од једног долара. Зато он покушава да овај проблем реши на неки други начин — да лед производи хемијским путем. На ову мисао га је навело једно предавање које је Вилијам Кален одржао у Енглеској још 1755 године „Лед произведен испаравањем течности и неки други начини за стварање леда“.

Др Горје је већину својих експеримената изводио тајно, јер је у то време владало мишљење да обичан смртник не треба искувати да се меша у оно што ствара небо; а за лед се веровало да је баш продукат неке више силе.

Машина коју је конструисао радила је на принципу компримираног ваздуха, при чијој се експлозији апсорбује топлота. Све ово стварала је парна машина дожена дрветом. Оригинал те машине налази се сада у једном институту у Вашингтону. Помоћу ове незграпне машине др Горје је са успехом расхлађивао две собе у болници где су лежали болесници у грозници. То је уствари био почетак механичког хлађења.

Машина је успешно радила неколико година, све до 1844, када је у болницу дошло неколико тешких болесника. Да би им олакшао прозницу, др Горје је цустио своју машину да ради непрестано све док једног јутра није стала — јер се следила. Тада је почео да ради на усавршавању свога изума, и после напорног рада је у томе и успео: машина је почела да производи табле вештачког леда велике и по 35 сантиметара.

Његова машина за прављење леда изазвала је и право одушевљење у граду. Једног дана приређен је „фестивал сладоледа“ за који је, наравно, био потребан и лед. Из Нове Енглеске поручене су одређене количине леда. Заказани дан се приближавао, али ни једне лађе није било на хоризонту. Изгледало је да ће фестивал пропасти. Тада се др Горје појавио са мноштвом кутија пуних леда који је направио својом машином.

Отада се прича о др Џону Горју претворила у праву историју о проналасцима. Било је више покушаја да се његов изум финансијски помогне, али је увек таква добра воља пропала. Противу њега нарочито је била јавност. Један лист је у то време писао: „Чудак у Апалахикиоли објављује да може да прави лед исто као и бог“.

Радећи на свом изуму др Џон Горје је уложио много средстава тако да је потпуно осиромашно. Умро је 1885 године прехлађен за време неких практичних огледа са својом машином.

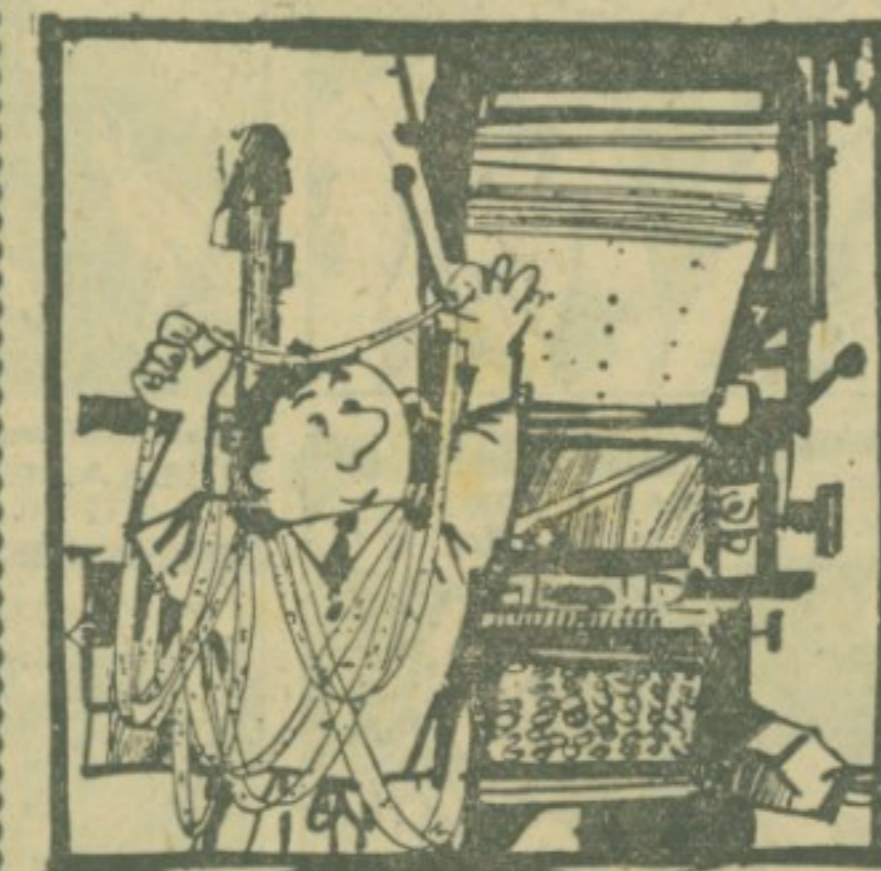
Признање је дошло много доцније, тек првих година нашега века. У знак захвалности на овог лекара-изумитеља постављене су на трговима неких градова његове статуе, а његова усавршена машина нашла је практичну примену у животу и домаћинству милиона људи широм света.

Мала историја штамборства у сликама

Од Гутенберга до данас

1928 Појавиле су се прве машине за слагање помоћу фотографских снимака. Наместо суда где се досад топио метал, дошла је камера, а место олова — филм. Машина су изнете на тржиште тек 1950 године.

1928 Први пут је примењена телекомуникација: пренос слова или слика на даљину путем телефонске или радио-везе. У току последњих година сви велики листови у свету користе се овим изумом.

1947 Приказана је јавности прва електронска машина за израду клишеа у којој се неопходно обавља без помоћи људи.

(Крај)

Вуна — без оваца

Пошто су од целулозе начинили вештачке тканине, пластичне материје и експлозив, хемичари су успели да дрвеним влакнима даду и гинкост коју има вуна.

Научни радници једне лабораторије у САД установили су да вуна дугује за своју еластичност само атому сумпора који омогућују везу између молекула. Зато су у целулозу унели сумпор и добили структуру веома сличну вуној. Овај производ је знатно јефтинији од вуно.

Мекушац који производи руду

Британски хидробиолози су установили да један морски мекушац који је сличан жуљу на ноzi, обилује ниобијумом. Овај врло ретки метал све више се употребљава при нуклеарним експериментима. Тај мекушац, по имену молгула манхатенсис, налази се у великом броју у Ламаншу, како у блату тако и на стенама и спрудовима. Доктор Калаја, коме припада заслуга за ово откриће, каже да се од 200.000 мекушаца може да добије један грам ниобијума. Мада је ово врло скуп начин добијања руде, Енглези ће водити рачуна о њеним резервама у Ламаншу, у случају да извори у Западној Африци „пресуше“.

Пона долара фран

Једана америчка фирма у Чикагу почела је да производи телевизијске пријемнике тешке свега 435 грама. Кад буду пуштени у продају њихова цена износиће само 200 долара, што значи да фран стаје мање од пола долара.

ЗЛАТО

— СТВАРАЊЕ ЈЕДНЕ ЛЕГЕНДЕ —

У ПЛАНИНИ

У целом свету постоје приче о скривеном благоу. Једна од њих је и легенда о благоу „Холанђанина луталице“, у којој се говори да се негде у Планинама Сујеверја, у држави Аризони, налазе милиони у злату. Више од једног столећа људи су покушавали да га пронађу, али узалуд. Многи се са тог свог похода више нису вратили.

Четири стотине жртава

Ова легенда ни до данас није престала да заноси људе. Пре неколико месеци, један младић из Филаделфије пошао је да тражи благо и подигао је шатор у подножју ових планина. Провео је ту једну ноћ, а сутрадан, у саму зору, кренуо је да окуша срећу. Није био много одмакао од шатора кад је одјекнуо пуцањ и зрно је ударило у оближњу стену. Младић се окренуо и почео да бежи, док су му око ушију фијукали меци. Један га је и окренуо. Ипак, успео је да стигне до оближње варошице, где су му указали прву помоћ. Још истог дана, излечен од „златне грознице“, врати се кући.

Планине Сујеверја, тај планински ланац дуг 50 а широк 16 километара, прогутале су до сада најмање 400 живота. Лаковерни људи стигну са свих страна, носећи карте на којима је „тачно“ означено где се налази благо. Те карте могу се купити у свим америчким градовима, по цени која се креће од 50 центи до 50.000 долара, што зависи од степена наивности купаца.

Пре неколико година неки Џорџ Холмс, који иначе одлично познаје ове планине, срео је једног младића који га је замолио да му обележи где се налазе бунари с водом. Холмс је узео комад папира и у неколико потеза оловком нацртао планину с главним кањонима и продајима. Да би се нашао с младићем, ухватио је и једно „Х“, које је тобоже требало да претставља место где се злато налази.

Холмс никад више није видео тога човека, али неколико година касније, у једном другом граду, неки незнаци му је тајанствено причао и понудио да му за 100 долара прода гарантовано тачну копију старе мексиканске мапе на којој је било назначено место с благом. То је била она скица коју је Холмс у шали дао младићу, кога су заинтересовали бунари!

Легенда о благоу прелазила је с поколења на поколење и, као свакој легенди, и њој је нема сумње, временом много штошта додало.

Узорак нађеног злата

По предању, пре нешто више од једног века, на једној мексиканској фарми у Сонори заволели су се сиромашни младић Карлос и девојка Ровита Марија Перлата, кћер сопственика фарме дон Мигуела. Кад је овај то чуо, страшно се разбеснео, па је младић морао да бежи. Отац је тада наредио једном од својих индијанских слугу да по сваку цену стигне Карлоса и доведе га натраг да би био кажњен.

Индијанац је кренуо Карлосовим трагом. После више недеља вратио се без младића, али с фантастичним вестима. Карлос је, бежећи, случајно открио златну жаци која је била богатија од свег блага старих Астека. Она му ипак није донела срећу: враћајући се, удавио се у једној рецици. Индијанац је донео са собом узорак нађеног злата.

Тако је настала легенда. Отада је она стално допуњавана, па није чудно што се у њој преплиће невероватно са стварним. Ето наставка.

Индијанчев извештај распадио је машту дон Мигуела, који је одмах послао експедицију. Ускоро се она вратила с богатим товаром. Нове експедиције донеле су још више злата.

Рудник се налазио високо у каменитим планинама у којима су по предању живели индијански богови грома. Отприлике у то доба, 1848, територија на којој се налазе ове планине припала је Сједињеним Америчким Државама. Дон Мигуел је знао да Американци неће трпети да он експлоатише злато на њиховом земљишту, па је послао експедицију састављену од 400 одабраних људи и 600 мази да покупи последњи товар. Његови људи су копали руду и топили је на примитиван начин. Кад су накупили доста, кренули су кући. Али, на путу их је изненада напала читава војска Индијанаца Апаша, који су били огорчени што бели људи скрнавље њихове свете планине. Йде су поубијали, животи-

ње одвели, а злато — непотребно црвенокошцима — било је расејано на све стране. Остала су жива само два дечака, која су се била завукла у шипраг, те их Индијанци нису видели.

Једна исповест

Прошло је отада двадесет година. Док су се на попришту белеле кости побијених, све више је пионира продрало у овај сликовити крај. Међу њима се налазио и Холанђанин Јакоб Валц, звани Стар Бела Брада. И њега су напали Апаша. Бежећи испред њих, Валц је натрапо на траг белих људи. Траг га је одвео високо горе, у Планине Сујеверја, где је нашао три Мексиканца како ваде злато из дон Мигуеловог рудника. Двојица од њих објаснише му да су они она два дечака која су избегла смрти. И, ето, сада су се вратили да покупе злато, за које су веровали да им с пра-вом припада.

Осећајући се сигурни, јер су били тројица према једном, они су Старој Белој Бради показали улаз у рудник. Овај је тада угледао руду какву

никад у животу није видео. То није била само прашина, већ груменови величине ораха који су се сијали као сунце.

Тек што су опет сели око ватре, Холанђанин је искористио неопрезност својих домаћина, дохватио пушку и сву тројицу убио. Рудник је сад био његов. Али, ни он није умео да ћути. Кад је једном сишао у град Феникс, почео се хвалити како поседује најбогатији рудник златом на свету. Срећом по њега, нико му није веровао.

Петнаест година Валц је у тајности експлоатишао рудник. А кад је, 1884, лежао на самрти позвао је свог најбољег пријатеља Дика Холмса и рекао му:

— У сандуку испод мог кревета налази се неколико златних груменова, као и мапа која показује где се налази рудник. Нека све буде твоје. Рудник је горе, близу врха званог Беверичина Игла.

Мада је за њим трагао годинама, Дик Холмс није успео да нађе рудник. Његов син Џорџ, о коме је већ било речи, такође га је узалудно тражио. И отац и син били су цењени грађани Аризоне и њихова прича учинила је да се у легенду све више веровало.

Ловци на злато и даље долазе

Отада су многи покушавали да нађу Холанђанинов рудник, међу њима и Адолф Рут, државни чиновник из Вашингтона. Рутов син, лекар, посетио је 1913 године Мексико и тамо набавио једну стару мапу, за коју се тврдило да показује место на коме се налази рудник. Вративши се кући, лекар је мапу показао својим оцу, који је још од ранје познavao легенду. Он је одмах напустио службу, отпутовао у Аризону, најмио два каубоја и кренуо у планине. Кад су дошли до одређеног места, рекао је својим пратиоцима: „Чекајте ме овде месец дана“. И сам је наста-вио пут.

Рут се у заказано време није појавио. Тражили су га неколико недеља, а онда су се помирили с тим да је постао жртва легенде.

После више месеци, једна археолошка експедиција нашла је Рутов леш. Глава му је била прободена с два метка. Научници су нашли и остатке Рутовог последњег логора. Све његове личне ствари биле су недирнуте. Све, осим старе мексиканске мапе, која је била нестала.

Очигледно, несрећник је наишао на људе који су на неки начин открили циљ његовог пута. Лакоми на злато, убили су га да би дошли до мапе, која је вероватно била „права“ колико и све остале.

Али, највећу опасност у овим планинама не претстављају разбојници и пљачкаши, већ жеђ, замор и змије отровнице. Један од оних који су тражили благо у Планинама Сујеверја тврди да је ушао у некаку пећину и тамо нашао неколико шинки примитивно изливеног злата. Нажалост, није могао да истражи целу пећину, јер му је нестало хране и воде.

Да ли је ова прича о златним шинкама тачна, не зна се. Главно је да ловци на злато и даље долазе. У Фениксу је чак основан клуб трагача злата, који своје чланове снабдева водичима и коњима. То је, уствари, туристичка установа, којој је циљ да привуче што више посетилаца. Ко зна, можда ће неки од њих једног дана ипак наба-сати на решење тајне баснословног рудника Старе Седе Браде...

WALT DISNEY СВЕТОСТ У ШУМНИ

НАЈУКЕН ТОМ УВРЕДОМ НА РАМУН ИНДИЈАНАЦА, ЧОНИ ЈЕ ОШАМАРИО СВОГ СТРИЦА ВАЈЛЗА...

АЛИ, ДЕЛ ХАРДИ ЈЕ ПРИСКОЧИО И ЗАДРЖАО РАЗЈАРЕНОГ ЧОВЕКА...

ВИДЕЋЕМО! У ОВОМ КРАЈУ НЕ ВОЛЕ ЛУБИТЕЉЕ ИНДИЈАНАЦА

У ЛОГОРУ ДЕЛАВАРЕ ИНДИЈАНАЦА, ГДЕ ЈЕ ЧОНИ ОДРАСТАО КАО УСВОЈЕНИК ВЕЛИКОГ ПОГЛАВЦА...

ДА, БЕЛА СТРЕЛО! АЛИ, И ЊЕМУ ЈЕ СИГУРНО ПУСТО БЕЗ НАС!

ПА ТО ЈЕ ЈЕДНОСТАВНО! ИДЕМО ДА ПОСЕТИМО ПРАВОГ СИНА!

ЗАБРАЊЕНО НАМ ЈЕ ДА СТУПИМО НА ТЕРИТОРИЈУ БЕЛИХ!

НЕМА ОПАСНОСТИ! ИДЕМО У МИРУ, ДА ПОСЕТИМО ПРИЈАТЕЉА!

СУТРАДАН, МЛАДИ ИНДИЈАНЦИ НЕОПАЖЕНО СУ ПРОШЛИ КРАЈ СТРАЖЕ ТВРЂАВЕ ПИТ...

ЧОНИЈЕВО СУМОРНО РАЗМИШЉАЊЕ О СВИРЕПОМ ПОСТУПКУ СТРИЦА ВАЈЛЗА ПРЕКИНУО ЈЕ КРИК НЕКЕ ЧУДНЕ ПТИЦЕ...

СЛЕДЕЋЕГ ТРЕНУТКА ПРАВИ СИНЕ!

БЕЛА СТРЕЛО! МАЛИ ЖАРАЛЕ!

НЕДАЛЕКО ОД ЊИХ СТРИЦ ВАЈЛЗ ИНДИЈАНЦИ!

ПУЦАЊ ЈЕ РАЗБИО ШУМСКУ ТИШИНУ И МАЛИ ЖДРАЛ СЕ СРУШИО...

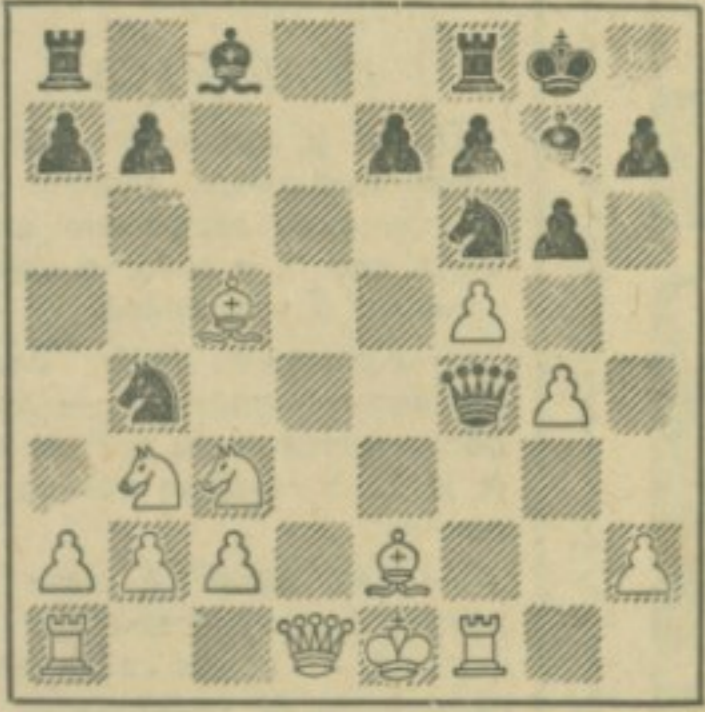

Учимо шах XXXIX

Један од најзанимљивијих сусрета у историји шаха био је онај између Аљехина и Ботвиника на турниру у Нотингему 1936 године. За партију је владало утолико веће интересовање што је то био први сусрет између двојице великих шахиста различите старости. Аљехин је играо белим фигурама.

Партија је имала свега осамнаест потеза и приказано вам је у целини.

1. e2—e4 (кад будемо говорили о отварањима, ви ћете видети какву партију наговештава овај потез пешаком испред краља), ц7—ц5 2. Сг1—ф3 д7—д6 3. д2—д4 ц5:д4 4. Сф3:д4 Сг8—ф6 5. Сб1—ц3 г7—г6 6. Лф1—е2 Лф8—г7 7. Лц1—е3 Сб8—ц6 8. Сд4—б3 Лц8—е6 9. ф2—ф4 (Аљехин се спрема за напад на Ботвиниково краљевско крило). 0—0 10. г2—г4 д6—д5 11. ф4—ф5 Леб—ц8 12. е4:д5 Сц6—б4 13. д5—д6 Дд8:д6 14. Ле3—ц5 (напад на даму и скакача; Ботвиник, разуме се, мора да уклони даму са нападнутог поља, али у исто време да брани и скакача) Дд6—ф4 15. Тх1—ф1... После овог Аљехиновог потеза партија овако изгледа:

Сада су опет нападнуте две Ботвиникове фигуре — дама и скакач. Он не може да спасе обе и одлучује се на један потез, наизглед веома ризикант: Дф4:х2 16. Лц5:б4 Сф6:г4 (Ботвиник је изгубио једног скакача, а сада нуди и другог; Аљехин га узима). 17. Ле2:г4 Дх2—г3+ 18. Тф1—ф2 Дг3—г1+. Ако се Аљехин заклони топом, што би најбоље било, Ботвиник ће му дати шах дамом на пољу г3 и тако у бескрај — вечити шах, а то значи реми. Партија се тако и завршила — нерешено. Иако материјално слабији, Ботвиник се спасао изванредно промишљеном игром. Пробајте да се ставите на место Аљехина и да свог краља не заклањате топом кад га Ботвиник нападне дамом. Играјте до краја, па ћете видети шта вас чека!

ДА ЛИ ЗНАТЕ?

ЖАЛФИЈА — ПРОТИВ АСТМЕ И ЗА НЕГУ ДЕСНИ И ЗУБА

Ж

алфија је врло корисна биљка, чије се благотворно дејство углавном састоји у ароматичном уљу који има снажну моћ дезинфекције. Један познати француски лекар овако је дефинисао њене одлике: привушта крвне судове, чисти, потстиче на рад и делује против катарата. Теј од жалфије спречава ноћно знојење оболелих на плућима и зауставља дизентерију. Код гуљаболес или катарата грла као и у случају крвављења десни, уста и грло треба чешће испирати овим тејом, који брзо отклања прљаве запаљења.

Један чувени енглески стоматолог препоручује теј од жалфије за одржавање хигијене уста и саветује да се лишће суши а потом истуца и употребљава као прах за прање зуба. Жалфија има лековито дејство и на кичмену мождину. Ако је неко претрпео повреду кичменог стуба, чај од жалфије ће повољно утицати да се надражење или болови смире, па ће умирујуће утицати и у случају одузетости. Ако се на литар воде стави 20 до 30 грама биљке и скува чај од њега ће имати велике користи свако ко пати од нервозе или се на-

лази у стању узнемирениости. Шта више, он ће повољно утицати код неких душевно поремећених лица.

Доктор Леамо извештава закључак о његовом благотворном деј-

ству: жалфија отвара апетит, помаже варењу и мокрењу, снажи организам, даје му покретачке снаге и спречава грчеве појединих органа. Ако не-

ко има болове при узбуђењу, у случају пролива ноћно знојења, хроничног кашља и астме жалфија изванредно помаже. Астматичари би требало да, наместо дувана, пуше жалфијино лишће које ће им облажити трпљење.

Чај од овог лишћа додео је много користи деца оболела од микозе, јер прање главе жалфијом стишава гнојича запаљења на лобањи и смањује бол.

ДОСАД — И ОТСАД

Машина све више улази у живот човека. Нема готово места где му она не помаже, а листа њених услуга је бескрајна. Ево још једне на видлику. Наиме, досад је брање и чишћење грашка вршено руком. Сада, међутим, кроз озеленело поље грашка иде једна машина коју вуче трактор, а она бере махуне, убацује их у своја одељења за чишћење, а одатле их преко конвејера трпа у алуминијумске теписије, које се преносе у радниonicу за конзервирање.

МАШИНЕ ПОШТАРИ

У Енглеској су произведене две машине, које ће умногоме олакшати рад поштарца. Једна од њих обрће коверте с маркама и припрема их да се лакше пониште марке. Друга сортира писма. Крај ње седи један службеник. Машина му подноси писма и он их једноставним притиском на тастер, отпрема у одређене фахове.

... кад лежи човек удише три литра ваздуха у минуту, кад седи 16 литара, кад хода 24, а кад трчи 50 литара у минуто.

... најстарији примери керамике који су досад нађени израђени су осам хиљада година пре наше ере.

... сваког часа човечанство се повећа за око 3.000 људи. ... Ислана је једина европска земља која

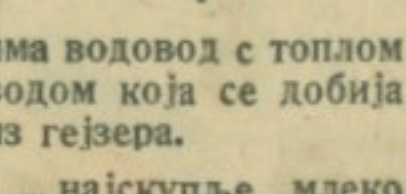
то тешких до 200 килограма.

... Индијанци плелена Пуебло, у Новом Мексико, осим паса немају ниједне друге домаће животиње, а од живине гаје само ћурке.

... зграда са највећом надморском висином налази се у Индији, на врху Денки

високом 5.456 метара. То је кућица сagraђена за чување пута и због тога што вре-

има водовод с топлом водом који се добија из гејзера.

... најскупље млеко које је досад продавано било је млеко од мишице које је купио универзитет Колумбија, у САД. Литар таквог млека стацио је 10.000 долара. Млеко је било употребљено за научна испитивања.

... пре 50 година многи научници су сматрали да је прекоокеанска телефонска веза немогућна и због тога што вре-

Са свих страна

ВУНЕНИ ПУЛОВЕРИ КОЈИ ГРЕБУ КОЖУ КОРИСТЕ ЗДРАВЉУ

Тако бар тврде лекари са Медицинског факултета у Лондону

Алергија је постала модерна болест и све чешће се чују жалбе на невагодности које изазива цветни прах, прашина или перје из јастука. Оправдано или неоправдано приписују се разна дејства и најчешће на ткањинама, па се, на пример, тврди како оне изазивају свраб, надражују коју или чак имају и електрична својства.

Нарочито много жалби има на вунене ткањине. Многи не могу да поднесу њихов додир на кожи и зато не носе вунене поткошуље, па чак ни вунене пулovere који их гребу чак кроз кошуљу. Поред свраба, људи се жале да вуна код њих изазива екцеме и ране на кожи, да ствара дрхтавицу и грозницу.

Лекари су се сложили да су овакве жалбе понекад оправдане, али никакво ближе објашњење о овој појави нису могли да дају. Према њима, проналазак вуне и вунених ткањина које не гребу врло је користан. Међутим, појавило се и супротно мишљење. Лекари са лондонског Медицинског факултета сматрају да је вуна која гребе врло корисна за здравље. Они тврде да то гребање утиче стимулативно на коју и да појачава циркулацију крви. А то су, како они кажу, користи због којих вреди поднети и малу невагодност коју претставља додир с вуном. Уосталом, човек се на све, пре или после, навикне, па и на гребање вунених ствари.

Ако вам, дакле, додир вунене поткошуље с кожом смета, имајте у виду да то користи ваљем здрављу, а осим тога да је та невагодност пролазна и да ће нестати. Истина, колико треба човеку да се навикне на додир с вуном лондонски лекари нису прецизирали.

КОФЕИНСКЕ КОЦКИЦЕ ЗА ШОФЕРЕ

У Италији, Западној Немачкој и Француској појавиле су се у продаји специјалне „чоколадно-кофеинске коцкице“ које су не само пријатне по укусу, већ имају и то драгоцено својство да возачима аутомобила на дугим правцима и веома заморним делницама аутострада отклоне монотонију и дремезе који су најчешћи узрок несрећа на аутопутевима.

Произвођачи ових коцкица тврде да су оне показале нарочито велики успех код шофера на познатој по својој дужини, првој и биствено једноличној аутостради кроз Ломбардију у Италији.

ДЕДИНЕ ВЕШТИНЕ

ЛУТКА ОД КРПА

Од старих фланелских кошуља можете да направите лепу лутку. Прао отесните две дугачке траке ткањине, које ћете увити као што показује слика 1. Један од ових омотуљака мора да је длавит дужи од другог. Дужи се пресавије преко половине (слика 2) тако да образује главу, труп и ноге. Мани се протурите између пресавијених кракова већег омотуљака. То су руке. Тело чврсто вежите у висини врата и бедара. Ноге су посуваћене и прошивене. Руке се лепо заобле и глава се обавије комадићем ружичастог платна (цртеж 3).

Уста и очи извезите свиленим концем у боји. На обрзе ставите руменило, а обрзе извучите оловком.

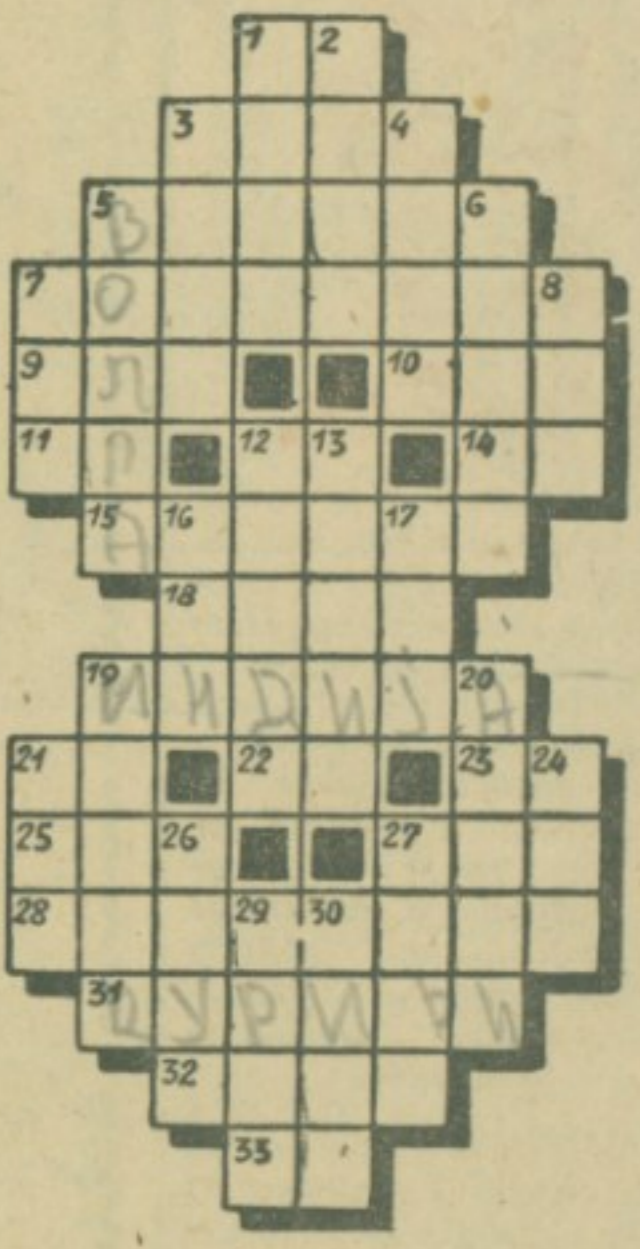
Коса је од упредене вуне која се причврсти на картон, као што показује слика 4. Пошто се коса причврсти, картон се стави на главу (слика 5).

Слика 6 показује како ћете скројити луткино одело. Цртежи а, в и с показују делове од којих ћете саставити луткине ципеле. Наравно, није ово једино одело нити једине ципеле које можете да направите.

УКРАЈИТЕ

Водоравно: 1) два слова; 2) страна мушког змеја; 5) Мелијерова комедија; 7) Роман Емили Золе; 9) језеро у Северној Америци; 10) женско име; 11) једна нота; 12) два слова; 14) иницијали познатог италијанског певача; 15) португалски песник, преводилац Гетеа; 18) зимзелено дрво; 19) полуострво на југу Азије; 21) прилог за место; 22) првак; 23) узвик; 25) место у Шведској; 27) музички термин; 28) индиски спев; 31) гласници; 32) област у Африци; 33) предлог.

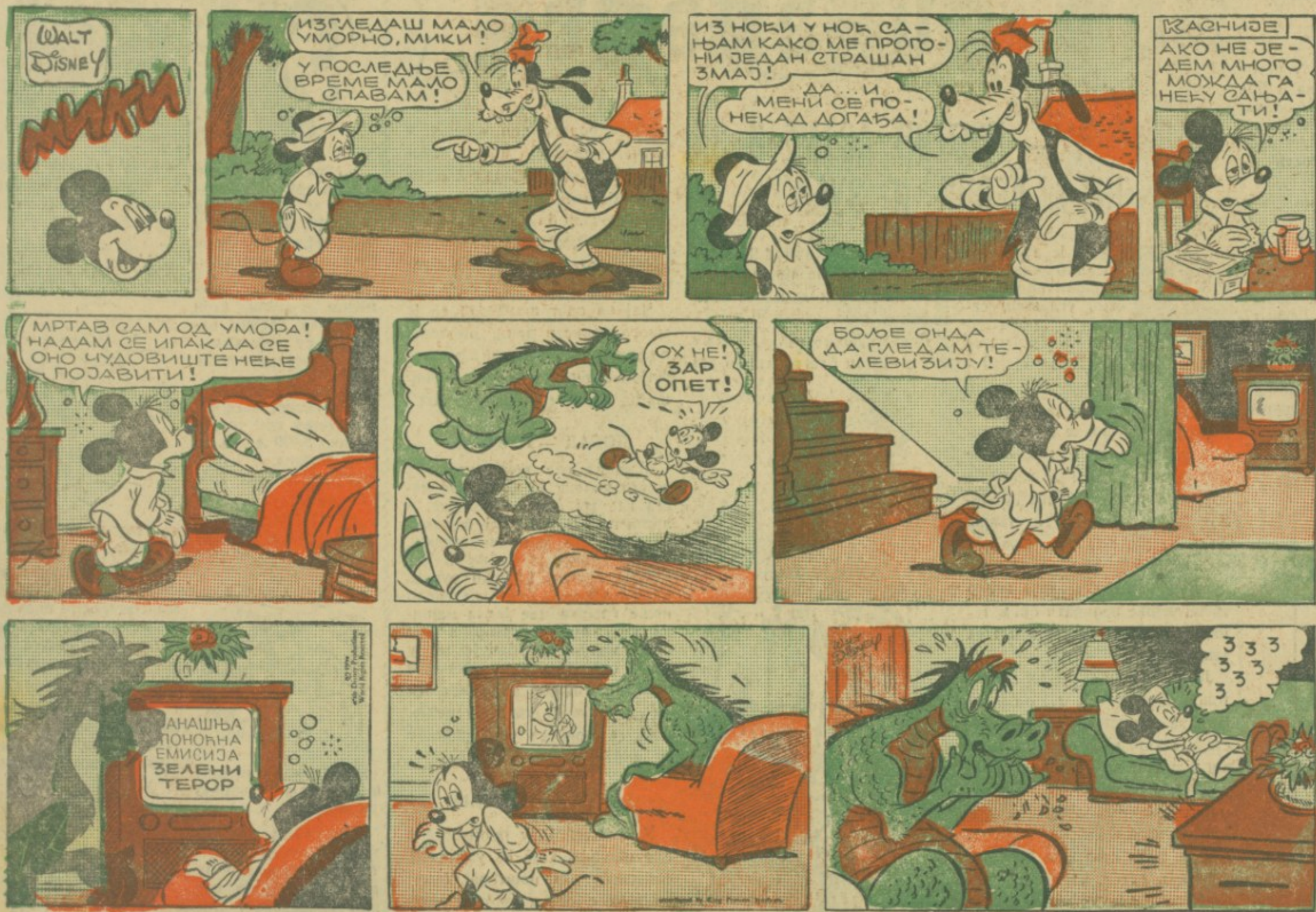
Усправно: 1) кожа (грчки); 2) француски писмац; („Исландски рибац“); 3) римски домаћи богови; 4) женско име; 5) река на Кавказу; 6) чувени аутомобилски ас; 7) плод храста; 8) наша река; 12) велики венецијански златник; 13) планина у Северозападној Африци; 16) света (турски); 17) тешка болест; 19) турски цар у време Косовске битке; 20) хемиска јединица; 21) пустиња у Азији; 24) старојудејски цар; 26) река у Швајцарској; 27) наша хидроцентрала; 29) рибац; 30) песма Горана Ковачића.

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА

Водоравно: 1) „Скуп“; 5) „Жармен“; 6) ваљак; 8) ил; 10) обон; 11) ока; 12) Еле; 13) Срем; 14) аа; 15) Илија; 16) Румија; 18) тека; 19) поташа; 21) Жерар; 22) ба; 24) арац; 25) сом; 26) бик; 27) Гуно; 28) ак; 9) барок; 30) ананас; 32) ахат.

Усправно: 1) Самоа; 2) Крпка; 3) ума; 4) пеј; 5) Каблар; 6) Нижеја; 7) зоа; 9) лама; 11) оријент; 13) сликар; 15) иметак; 17) уторак; 19) перика; 20) абонос; 21) жаба; 23) амок; 25) Сура; 29) Гана; 30) Бах; 31) на.

КО ЋЕ ПАТИ УГОДИТИ
Пата поклонила две краваге Паји за рођендан и он одмах ставио једну.
— Ох, — рече Пата кроз сузе — то значи да ти се ова друга не допада!

ОДБРАНА
Шеф установе уђе у канцеларију Пера Ждере и љутило му се обрати:
— Последњи пут вам кажем да не трпим кад неко звижди док ради. Јесте ли разумели!
— Али, шефе, ја нисам уопште радио, — одврати Пера. — Само сам звиждао!

СНАШАО СЕ
Попај у друштво прича своје доживљаје. Видећи да га присутни задивљено слушају, пао је у занос и почео понешто да улећивава.
— Крстарећи тако Тихим Океаном — прича он — прођосмо поред некоег острва које је било потпуно црвено од ракова...
— Али, мени се чини да ракови поцрвене тек кад се скривају, — усуди се да примети један од слушаца.
Попај се за тренутак збуни, али се брзо снађе:
— Дабоме. Острво је било вулканско, па су извори кључале воде избијали на све стране.

ПИТАЊА од ђорџи

Шта је ганај?
Шта је попонац?
Шта је дафнија?
Шта је ђумбир?
Шта је жерав?

ОДГОВОРИ:

Ганај је танко дрвено копље на чијем су врху причешћене удице и облику руже. Употребљава се за заклањање уловљених већих риба кад се довуку до лађе или до обале.

Попонац је многобројан род космополитских вишегодишњих зелених биљака повијуша. Цвет им је на-

лик на ловак. То је тешко истребљива корова, јер има веома дуг корен. Брзо се множи и даје много семена. Цвета обилно. Плод је чаура.

Дафнија је претставник врсте ситишних речиче. У главном живи у слатким водама. Тело јој је на боковима спљоштено и завршено љуштуром. Плива помоћу ситишних пипака који се налазе на глави. Значајна је као храна за рибе.

Ђумбир је дугачка зелена биљка. У тропској Азији се одавно и велико гаји. Подземно стабло употребљава се као зачин, затим за прављење ликера, као лековито средство итд.

Жерав је ретка боја коња. То је мешавина беле и сиве длаке без црне.

БАШЧЕНКА

